

מצוות עשה

מניין המצוות הקצר – הקדמה:

ההקבלה בין מניין המצוות הקצר (עמ' 13) לבין מניין המצוות במבנה הספר (עמ' 58) מובאת במפתח תרי"ג המצוות שבנספח (להלן עמ' 947). מפתח זה עשוי לסייע בידי הקורא להבין את פרטי כל מצוה ומצוה. ההקבלה בין המניין שבמבנה הספר לבין מניין המצוות הקצר מובאת על סדר היקרותן של המצוות במבנה הספר.

סדר המצוות שבמניין שלפנינו מתאים לסדר שב"ספר המצוות" להרמב"ם (מלבד סדר מצוות עשה יז-יח). אך טעם הסדר שבספרו אינו ברור לנו, מפני שאינו לא כסדרן בתורה ולא כסדרן בספר "משנה תורה". אמנם מצינו שהקדים מצוות יסודיות ולעתים חטיבות של מצוות שעניינן דומה, אך קשה למצוא בו שיטה סדורה ומקיפה.

א לידע – להבין ולהשכיל עד שיתברר הדבר. **שִׁישׁ שָׁם** – שיש. המילה 'שם' היא מילת קישור שתורגמה מן הסגנון הערבי, ואין משמעותה ציון מקום.

ב ליתדו – לדעת שהוא אחד במובן העמוק והמיוחד של המושג (ראה יסודי התורה פרק א).

ו לדיבקה בו – על ידי התחברות לחכמים היודעים את ה' כדי ללמוד ממעשיהם (דעות ו, ב).

ז להשבע בשמו – שיישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם... שהשבועה בשמו הגדול והקדוש מדרכי העבודה היא, והידור וקידוש גדול הוא להישבע בשמו" (שבועות יא, א).

ח להדמות בדרךיו – לסגל דעות טובות (מעשים ותפישות חיים) על פי הדרך שה' מנהל בה את העולם (דעות פרקים א-ג).

ט לקדש שמו – להבדיל את ה' ולרומם אותו בלא מורא בכל היבטי החיים, אף אם הדבר כרוך בויתור על החיים (סה"מ עשה ט; יסודי התורה פרק ה).

י קרית – קריאת. **פעמים** – בערב ובבוקר (קריית שמע א, א).

יב לקשר תפלין – הכוונה להידוק רצועות התפלין (תפלין ד, ז). ותפלין בלשון חכמים (רבים של תפילה), הן הטוטפות הנזכרות בתורה.

יד לעשות ציצית – לקשור ציציות (קבוצת חוטים) בקצה הבגד שאחת מהן צבועה תכלת (ציצית א-א, ג).

א מצוה ראשונה ממצוות עשה – לידע שיש שם אלוה, **שנאמר**: "אנכי יי אלהיך" (שמות כב; דברים ה, ו).

ב ליתדו, שנאמר: "יי אלהינו יי אחד" (דברים ו, ד).

ג לאהבו, שנאמר: "ואהבת את יי אלהיך" (דברים ו, ה; יא, א).

ד ליראה ממנו, שנאמר: "את יי אלהיך תירא" (דברים ו, יג; י, ב).

ה להתפלל לו, שנאמר: "ועבדתם את יי אלהיכם" (שמות כג, כה). **עבודה זו** – היא תפלה.

ו לדיבקה בו, שנאמר: "ובו תדיבק" (דברים י, ב).

ז להשבע בשמו, שנאמר: "ובשמו תשבע" (דברים ו, יג; י, ב).

ח להדמות בדרךיו והישרים, שנאמר: "והלכת בדרךיו" (דברים כח, ט).

ט לקדש שמו, שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב).

י לקרות קרית שמע פעמים בכל יום, שנאמר: "ודברתם בם... ובשכבך ובקומך" (דברים ו, ז).

יא ללמד תורה וללמדה, שנאמר: "ושננתם לבניך" (שם).

יב לקשר תפלין בראש, שנאמר: "והיו לטטפות בין עיניך" (דברים ו, ח).

יג לקשר תפלין ביד, שנאמר: "וקשרתם לאות על ירך" (שם).

יד לעשות ציצית, שנאמר: "ועשו להם ציצת" (במדבר טו, לח).

טו לקבֵעַ מְזוּזָה, שֶׁנֶאֱמַר: "וְכַתְּבֶתֶם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ" (דברים

ו, ט; יא, כ).

יו* לְהַקְהִיל אֶת הָעָם לְשִׁמְעַת תּוֹרָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, שֶׁנֶאֱמַר: "הַקְהֵל אֶת הָעָם..." (דברים לא, יב).

יז לְכַתֵּב כָּל אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעֵצְמוֹ, שֶׁנֶאֱמַר: "כְּתָבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת" (דברים לא, ט).

יח לְכַתֵּב הַמֶּלֶךְ סֵפֶר תּוֹרָה לְעֵצְמוֹ יִתֵּר עַל הָאֶחָד שֶׁלְכָל אָדָם, עַד שְׁיִהְיֶה לוֹ שְׁתֵּי תוֹרוֹת, שֶׁנֶאֱמַר: "וְכַתֵּב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (דברים יז, יח).

יט לְכַרֵּךְ אַחַר הַמְּזוּזָה, שֶׁנֶאֱמַר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ, וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ" (דברים ח, י).

כ לְכַנּוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶאֱמַר: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" (שמות כה, ח).

כא לְיִרְאָה מִבֵּית זֶה, שֶׁנֶאֱמַר: "וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ" (ויקרא יט, ל; כב, ב).

כב לְשַׁמֵּר בֵּית זֶה תָּמִיד, שֶׁנֶאֱמַר: "וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֱהֵל הָעֵדוּת" (במדבר יח, ב).

כג לְהִיּוֹת הַלְלוֹי עוֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁנֶאֱמַר: "וַעֲבַד הַלְלוֹי הוּא" (במדבר יח, כג).

כד לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן יָדָיו וְרַגְלָיו בְּשַׁעַת הָעֵבֹדָה, שֶׁנֶאֱמַר: "וְרִחַצוּ אֶהְרֶן וּבָנָיו..." (שמות ל, ט).

כה לְעַרְףְּ נְרוֹת בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁנֶאֱמַר: "עֲרַףְּ אֶתוֹ אֶהְרֶן וּבָנָיו" (שמות כז, כא).

כו לְכַרֵּךְ הַכֹּהֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶאֱמַר: "כִּי תִכְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר ו, כג).

כז לְהִסְדִּיר לָחֶם וּלְבוֹנָה לִפְנֵי יְיָ בְּכָל שַׁבָּת, שֶׁנֶאֱמַר: "וַנִּתֵּן עַל הַשֶּׁלֶחַן לָחֶם פָּנִים" (שמות כה, ל).

כח לְהַקְטִיר קֶטֶר פְּעָמִים בַּיּוֹם, שֶׁנֶאֱמַר: "וְהַקְטִיר עָלָיו אֶהְרֶן קֶטֶרֶת סָמִים" (שמות לז, ז).

כט לְעַרְףְּ אֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ הָעוֹלָה תָּמִיד, שֶׁנֶאֱמַר: "אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ" (ויקרא ו, י).

יו* – כן הוא בכתבי היד. וכן נהגו הקדמונים. היום מקובל לכתוב 'ט'ז' ולא 'י"ז'. מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – בתחילת השנה השמינית שלאחר שנת השמיטה. **יז** הַשִּׁירָה – ופירושו: התורה, הכוללת את שירת האזינו (ספר תורה ז, א).

יט מְזוּזָה – לחם העשוי מאחד מחמשת מיני דגן (ברכות ג, א).

כ בֵּית הַבְּחִירָה – בית המקדש.

כא לְיִרְאָה מִבֵּית זֶה – לכבוד את המקדש ולירא ממי שציווה על יראת המקדש (בית הבחירה ז, א).

כב לְשַׁמֵּר – שמירה של כבוד. "אינו דומה פלטורין [ארמון] שיש עליו שומרין לפלטורין שאין עליו שומרין" (שם ח, א).

כג הַלְלוֹי עוֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ – בשמירה, בפתיחת שערי המקדש ובשירה על הקרבנות (כלי המקדש ג, ב).

כד לְקַדֵּשׁ – לרחוץ.

כה לְעַרְףְּ נְרוֹת – לסלק את הפתילות שכבו, לנקות את השמן שנותר בנר, לשים פתילות חדשות, להשלים את השמן החסר ולהדליק את הנרות (תמירין ומוספין ג, יז).

כז לְהִסְדִּיר – להניחם על השולחן בהיכל שבמקדש. לְבוֹנָה – אחד הבשמים שהיו במקדש. אחד ממיני השרף של עצי בשמים (Boswellia) הגדלים במזרח אפריקה, בחצי האי ערב ובהודו.

כח קֶטֶרֶת סָמִים – תערובת של בשמים להקטרה על גחלים בבית המקדש.

כט תּוֹקֵד – תבער.

ל להרים את הדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכֹל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: לְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן – לְסַלֵּק אֶת הָאֵפֶר מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

לא לְשַׁלַּח טְמֵאִים מִמִּחְנֵה שְׂכִינָה, שֶׁהוּא הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחְנֵה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טְמֵא לְנֶפֶשׁ" (במדבר ה, ב).

לב לְחַלֵּק כְּבוֹד לְזָרְעוֹ שֶׁלְאַהֲרֹן וּלְהַקְדִּימוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁבַקְדָּשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִדְשֹׁתָיו" (ויקרא כא, ח).

לד לְשַׁאֵת אֶת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף כְּשֶׁנוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּכַתְּףֵי יִשְׂאוּ" (במדבר ז, ט).

לה לְמַשַּׁח כְּהֹנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה" (שמות ל, לא).

לו עוֹבְדִים יַחַד בְּלֹא קֶשֶׁר לְמִשְׁמְרוֹת הַקְּבוּעִים. לְבַד מִמְּכַרְיוֹ עַל הָאֲבוֹת – מְלַבֵּד הַמִּשְׁמְרוֹת הַקְּבוּעִים שֶׁמְכַרוּ זֶה לְזֶה אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל הַכֹּהֲנִים בְּזִמְנֵי מִשָּׁה, וְאִין כֵּהֵן אֶחָד יִכּוֹל לְעַבֹּד בְּמִשְׁמַר שֶׁל חֲבֵרוֹ.

לז לְקַרְוֵיהֶן – אִמּוֹ וְאֲבִיו, אֲחִיו וְאֲחֹתוֹ, בְּנוֹ וּבְתוֹ, וְכֵן אֶשְׁתּוֹ (אבל ב, א).

לט לְהַקְרִיב תְּמִידִין בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלֵה תְּמִיד" (במדבר כח, ב).

מ לְהַקְרִיב כֶּהֵן גְּדוֹל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֶה קֶרְבֵּן אֶהְרֹן וּבְנָיו" (ויקרא ו, יג).

מא לְהוֹסִיף קֶרְבֵּן אַחַר בְּכָל שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כִבָּשִׁים" (במדבר כח, ט).

מב לְהוֹסִיף קֶרְבֵּן בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבִרְאֵשֵׁי חֳדָשִׁים תִּקְרִיבוּ..." (במדבר כח, יא).

מג לְהוֹסִיף קֶרְבֵּן בַּחַג הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אֵשָׁה לַיִּי" (ויקרא כג, לו).

ל להרים את הדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכֹל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן" (ויקרא ו, ג).

לא לְשַׁלַּח טְמֵאִים מִמִּחְנֵה שְׂכִינָה, שֶׁהוּא הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחְנֵה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טְמֵא לְנֶפֶשׁ" (במדבר ה, ב).

לב לְחַלֵּק כְּבוֹד לְזָרְעוֹ שֶׁלְאַהֲרֹן וּלְהַקְדִּימוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁבַקְדָּשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִדְשֹׁתָיו" (ויקרא כא, ח).

לג לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים לּוֹבָשִׁים לְעַבֹּדָה בְּגְדֵי כְהֵנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֵשִׂיתָ בְּגְדֵי קֹדֶשׁ..." (שמות כח, ב).

לד לְשַׁאֵת אֶת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף כְּשֶׁנוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּכַתְּףֵי יִשְׂאוּ" (במדבר ז, ט).

לה לְמַשַּׁח כְּהֹנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה" (שמות ל, לא).

לו לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים עוֹבְדִים בְּמִקְדָּשׁ מִשְׁמְרוֹת מִשְׁמְרוֹת, וּבְמִוְעָדִים עוֹבְדִים כְּאֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יָבֹא הַלְוִי... לְבַד מִמְּכַרְיוֹ עַל הָאֲבוֹת" (דברים יח, ח).

לז לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים מְטַמְּאִים לְקַרְוֵיהֶן וּמִתְאַבְּלִין עֲלֵיהֶן כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן מְצִוִּין לְהִתְאַבֵּל עַל מִתִּיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֵה יִטְמָא" (ויקרא כא, ג).

לח לְהִיּוֹת כֶּהֵן גְּדוֹל נוֹשֵׂא בְּתוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוּא אִשָּׁה כְּבַתּוּלִיָּה יִקַּח" (ויקרא כא, יג).

לט לְהַקְרִיב תְּמִידִין בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלֵה תְּמִיד" (במדבר כח, ב).

מ לְהַקְרִיב כֶּהֵן גְּדוֹל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֶה קֶרְבֵּן אֶהְרֹן וּבְנָיו" (ויקרא ו, יג).

מא לְהוֹסִיף קֶרְבֵּן אַחַר בְּכָל שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כִבָּשִׁים" (במדבר כח, ט).

מב לְהוֹסִיף קֶרְבֵּן בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבִרְאֵשֵׁי חֳדָשִׁים תִּקְרִיבוּ..." (במדבר כח, יא).

מג לְהוֹסִיף קֶרְבֵּן בַּחַג הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אֵשָׁה לַיִּי" (ויקרא כג, לו).

מד להקריב מנחת העמר ממחרת ראשון שלפסח עם כבש אחד, שנאמר: "והבאתם את עמר" (ויקרא כג, י).

מד מנחת העמר – קרבן מנחה הבא ביום ט"ז בניסן מן התבואה החדשה של השעורים.

מה להוסיף קרבן ביום עצרת, שנאמר: "וביום הכפורים... והקרבתם עולה" (במדבר כח, כז-כח).

מה עצרת – חג השבועות.

מו להביא שתי הלחם עם הקרבנות הקרבים בגלל הלחם ביום עצרת, שנאמר: "ממושבתים תביאו לחם תנופה [...] והקרבתם על הלחם" (ויקרא כג, יז-יח).

מו שתי הלחם – קרבן מנחת ציבור העשוי באופן חריג משני לחמים חמץ. לחם תנופה – הלחם שהיה הכהן מניח במקדש.

מז להוסיף קרבן בראש השנה, שנאמר: "ובחדש השביעי באחד לחדש ועשיתם..." (במדבר כט, א).

מח יום הצום – יום הכיפורים.

מח להוסיף קרבן ביום הצום, שנאמר: "ובעשור לחדש השביעי..." (במדבר כט, ז).

מט לעשות עבודת היום ביום הצום, שנאמר: "בזאת יבא אהרן... ומאת ערת..." (ויקרא טז, ג-ד), וכל העבודה הפתובה בפרשת 'אחרי מות' (ויקרא טז).

מט עבודת היום – העבודה הנעשית על ידי כהן גדול במקדש ביום הכיפורים.

נ להוסיף קרבן ביום חג הסוכות, שנאמר: "והקרבתם עלה אשה ריח ניחח" (במדבר כט, יג).

נא להוסיף קרבן ביום שמיני עצרת, שיום זה רגל בפני עצמו הוא, שנאמר: "ביום השמיני עצרת" (במדבר כט, לה).

נא שמיני עצרת – יום טוב לאחר שבעת ימי סוכות.

נב לחג ברגלים, שנאמר: "שלוש רגלים תחג לי" (שמות כג, יד).

נב לחג ברגלים – להקריב קרבן חגיגה בפסח ובשבועות ובסוכות.

נג להראות ברגלים, שנאמר: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך" (שמות כג, יז; לד, כג; דברים טז, טז).

נג להראות – לעלות לרגל לבית המקדש ולהקריב קרבן ראייה. זכורך – הזכרים (חגיגה ב, א).

נד לשמח ברגלים, שנאמר: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד).

נד לשמח – להקריב קרבן שלמי שמחה במקדש, ובכלל המצוה שישמחו האדם ובני ביתו יחד עם העניים והלוויים.

נה לשחט כבש הפסח, שנאמר: "ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל" (שמות יב, ו).

נו לאכל בשר הפסח בלילי חמשה עשר בניסן, שנאמר: "ואכלו את הבשר בלילה הזה" (שמות יב, ח).

נו לעשות פסח שני – ביום י"ד באייר, למי שלא עשה פסח ראשון (קרבן פסח ה, א).

נז לעשות פסח שני, שנאמר: "בחדש השני בארבעה עשר..." (במדבר ט, יא).

נח לאכל פסח בו, שנאמר: "על מצות ומררים יאכלהו" (שם).

נח פסח – קרבן פסח.

- נט** לתקע בַּחצוֹצְרוֹת על הַקֶּרְבָּנוֹת וּבִשְׂעַת הַצָּרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּתְקַעְתֶּם בַּחצוֹצְרוֹת" (במדבר י, 7).
- ס** להיות כָּל קֶרְבָּנוֹת בְּהֵמָה מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְאָה" (ויקרא כב, כו).
- סא** להיות כָּל קֶרְבֵּן בְּהֵמָה תָּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן" (ויקרא כב, כא).
- סב** לְמַלַּח כָּל קֶרְבֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כָּל קֶרְבַּנְךָ תִּקְרִיב מְלַח" (ויקרא כ, יג).
- סג** מַעֲשֵׂה הַעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם עֹלָה קֶרְבְּנוֹ" (ויקרא א, ג).
- סד** מַעֲשֵׂה הַחֻטָּאת, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֹאת תוֹרַת הַחֻטָּאת" (ויקרא ו, יח).
- סה** מַעֲשֵׂה הָאָשֶׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֹאת תוֹרַת הָאָשֶׁם" (ויקרא ז, א).
- סו** מַעֲשֵׂה זֶבַח הַשְּׁלָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֹאת תוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים" (ויקרא ז, א).
- סז** מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב קֶרְבֵּן מִנְחָה" (ויקרא ב, א).
- סח** לְהִקְרִיב בֵּית דִּין קֶרְבֵּן אִם טָעוּ בְּהוֹרָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגוּ" (ויקרא ד, יג).
- סט** לְהִקְרִיב הַיְחִיד קֶרְבֵּן חֻטָּאת אִם שִׁגַּג בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִים עָלֶיהָ כֶּרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא בְּשִׁגְגָה" (ויקרא ד, ב).
- ע** לְהִקְרִיב הַיְחִיד קֶרְבֵּן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֻטָּא חֻטָּא שְׁחִיבִים עָלָיו חֻטָּאת אוֹ לֹא חֻטָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יָדַע וְאָשֶׁם... וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ" (ויקרא ה, יז-יח; וּשְׁם בְּלֹא 'אֶת אֲשָׁמוֹ'), וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אָשֶׁם תְּלוּי'.
- עא** לְהִקְרִיב הַשּׁוֹגֵג בְּמַעֲלָה אוֹ חֻטָּא בְּגִזְלָה אוֹ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה אוֹ שִׁפְפֹר בְּפִקְדוֹן וְנִשְׁבַּע, קֶרְבֵּן אָשֶׁם, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אָשֶׁם וְדֹא'.
- עב** לְהִקְרִיב קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיֹוֶרֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם לֹא תִגִּיעַ יְדוֹ" (ויקרא ה, ט), "וְאִם לֹא תִשְׁיֵג" (שְׁם ה, א).
- נט** בְּשַׂעַת הַצָּרוֹת – של הציבור.
- סא** תָּמִים – שאין בו מום.
- סג** מַעֲשֵׂה הַעוֹלָה – להקריב את קרבן העולה ככתוב בתורה.
- סח** בֵּית דִּין – הגדול, הסנהדרין. טָעוּ בְּהוֹרָאָה – שהורו לעם ישראל שלא כהלכה בעברה חמורה.
- סט** שִׁגַּג – שלא ידע את המציאות לאשורה, כגון ששתה דם בלא שידע שהוא דם, או שבא על אישה ולא ידע על האיסור בקרבה המשפחתית ביניהם, או שלא ידע מהו העונש על העברה שעושה, אם כרת או סקילה וכדומה (שגגות ז, ב-ג). כֶּרֶת – עונש נצחי לנפש האדם, אם לא עשה תשובה, בו נמנע מן האדם עולם הבא, והוא נידון לעולמים על עברותיו החמורות (תשובה ח, א; ג, ו).
- ע** נִסְתַּפֵּק – נולד ספק בלבד.
- עא** מַעֲלָה – שימוש אסור בנכסי בית המקדש, בין שהוקדשו לקרבן בין שהוקדשו למקדש (מעילה א, א). שִׁפְחָה חֲרוּפָה – ש"חציה שפחה וחציה בת חורין ומקודשת לעבד עברי" (איסורי ביאה ג, יג). שִׁפְפֹר בְּפִקְדוֹן – כגון שטען שהחפץ לא נמסר לו לשמור עליו.
- עב** קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיֹוֶרֶד – קרבן על עברות מסוימות התלוי במצבו הכלכלי של החוטא: אם היה עשיר, בהמה; ואם היה עני, עוף או עשירית האיפה. ומשמעו "עולה עם העשיר ויורד עם העני" (פה"מ כרות ב, ה. ראה שגגות י, א).

עג לְהִתְנוּדוֹת לִפְנֵי יי מִכָּל חֵטָא שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם, בְּשַׁעַת הַקְּרָבָן וְשִׁלָּא בְּשַׁעַת הַקְּרָבָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְנוּדוּ אֶת חֵטְאֵיכֶם אֲשֶׁר עֲשׂוּ" (במדבר ה, ז).

עג וְשִׁלָּא בְּשַׁעַת הַקְּרָבָן – כַּשֶּׁשֶׁב מַחֲטָאוֹ.

עד לְהִקְרִיב הַזָּב קָרְבָן אַחַר שְׂטִיטָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִטְהַר הַזָּב..." (ויקרא טו, ג).

עה לְהִקְרִיב הַזָּבָה קָרְבָן אַחַר שְׂטִיטָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם טְהִרָה מִזָּבָהּ" (ויקרא טו, כח).

עה זָבָה – אִישָׁה שׁוֹב דָּם מֵרַחֲמָה שֶׁלֹּא בִּימֵי נִידוּתָהּ.

עו לְהִקְרִיב הַיּוֹלֵדֶת קָרְבָן אַחַר שְׂטִיטָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבִמְלֹאֵת יָמֵי טְהִרָתָהּ..." (ויקרא יב, ו).

עז לְהִקְרִיב הַמִּצְרַע קָרְבָן אַחַר שְׂטִיטָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי..." (ויקרא יד, ט).

עח לְעֹשֶׂר הַבְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל מַעֲשֵׂר בָקָר וְצֹאֵן" (ויקרא כז, לב).

עח לְעֹשֶׂר הַבְּהֵמָה – לְהַפְרִישׁ בְּכָל שָׁנָה כָּל בְּהֵמָה עֲשִׂירִית מִן הַבְּהֵמוֹת הַנוֹלָדוֹת בְּעֵדֶר בְּאוֹתָהּ שָׁנָה.

עט לְקַדֵּשׁ בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וְלְהִקְרִיבוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד" (דברים טו, יט).

פ לְפָדוֹת בְּכוֹר אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִךָ פְּדֹה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם" (במדבר יח, טו).

פ לְפָדוֹת – לְהַעֲבִיר אֶת 'קְדוּשַׁת' הַבְּכוֹר לְכֶסֶף וְלִתַּת אֶת הַכֶּסֶף לְכֹהֵן.

פא לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בָּשֶׂה" (שמות לד, כ).

פא פֶּטֶר חֲמֹר – עִיר בְּכוֹר לְאֹמֶן, שֶׁמִּצְוָה לְפָדוֹת אֹתוֹ בְּמַתָּן שֶׁהִיא אוֹ עֵרְכּוֹ שֶׁל שֶׁהִיא לְכֹהֵן, וְלֵאחֲרַי פְּדִיתוֹ הוּא חֲזוּר לְבַעֲלָיו (בִּיכּוּרִים פֶּרֶק יב).

פב לְעֶרְף פֶּטֶר חֲמֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם לֹא תִּפְדֶּה וְעֶרְפָּתוֹ" (שמות יג, ג; לד, כ).

פב לְעֶרְף – לְחַתּוֹךְ אֶת הָרֹאשׁ מִן הָעוֹרֶף, אִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ.

פג לְהִבְיֵא כָּל הַקְּרָבָנוֹת שֶׁיֵּשׁ עַל הָאָדָם בְּחֻבָּה אוֹ בְּנִדְבָה בְּרִגְלֵי רֹאשׁוֹן שֶׁפָּגַע בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבִאֵת שְׁמָהּ, וְהִבֵּאתֶם שְׁמָהּ" (דברים יב, ו-ז).

פג בְּרִגְלֵי רֹאשׁוֹן שֶׁפָּגַע בּוֹ – בְּרִגְלֵי הָרֹאשׁוֹן שֶׁחָל לְאַחַר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְהִבְיֵא קָרְבָן.

פד לְהִקְרִיב כָּל הַקְּרָבָנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְיָהּ" (דברים יב, יד).

פה לְהַטְפִּיל – לְהַתְעַסֵּק. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה – רָאָה לְעִיל בִּיאוֹר הַקְּדָמָה יב.

פה לְהַטְפִּיל בְּהִבָּאת הַקְּרָבָנוֹת מִחוּצָה לְאַרְץ לְבֵית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "רַק קִדְשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבֵאתָ" (דברים יב, כו) – מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁאֵינּוּ מְדַבְּרִים אֶלֶּא בְּקִדְשֵׁי חוּצָה לְאַרְץ.

פו לְפָדוֹת קְדָשִׁים בְּעֲלֵי מוּמִים וְיִהְיוּ מְתָרִים בְּאַכִּילָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "רַק בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאַכַּלְתָּ בָשָׂר" (דברים

1

פו פסולי המקדשין – בעלי חיים שנתקדשו לקרבן ונפסלו.

פז להיות התמורה קדש – אם הקדיש בהמה וניסה להחליפה בבהמה אחרת, שתי הבהמות קדושות.

פח שגרי מנחות – הנותר מן המנחה לאחר שהוקטר ממנה קומץ על המזבח.

פט חטאת ואשם – הבאים לכפר על עברות.

צא נותר – בשר הנותר מן הקרבן לאחר הזמן שמותר לאכול אותו (פסולי המוקדשין יג, יח, ט).

צד וכיוצא בהם – בין שאוסר על עצמו דברים המותרים בין שמחייב עצמו בדבר מצוה (נדריים א, ד-ז).

צה בהפר – בהפרת, בכיטול.

צו נבלה – בהמה או חיה או עוף שמתו מוות טבעי או נשחטו שלא כהלכה (מאכלות אסורות ד, א).

צז שמונה שרצים – המטמאים במותם: החולד, העכבר, הצב, האנקה, הכח, הלטאה, החומט והתנשמת. הרמב"ם לא זיהה אותם, פרט ללטאה, שהיא השממית (פה"מ אהלות א, ז). ומדובר בווחלים ומכרסמים. ולפי רס"ג: עכבר = עכבר; חולד = חולדה או עכבוש; צב = חרדון הצב; אנקה = כוח אפור; כוח = חרדון; לטאה = לטאה; חומט = זיקית; תנשמת = שממית).

צח מתטמאין – מקבלים טומאה בתנאים מסוימים.

צט נדה – אישה שיצא דם מרחמה כדרכה בימי נידותה.

יב, טו) – מפּי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בפסולי המקדשין שיפדו.

פז להיות התמורה קדש, שנגמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש" (ויקרא כז, כז, לג).

פח לאכל שגרי מנחות, שנגמר: "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו" (ויקרא ו, ט).

פט לאכל בשר חטאת ואשם, שנגמר: "ואכלו אתם אשר כפר בהם" (שמות כט, לג).

צ לשרף בשר קדש שנטמא, שנגמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, באש ישרף" (ויקרא ז, ט).

צא לשרף נותר, שנגמר: "והנותר מבשר הנזבח, ביום השלישי באש ישרף" (ויקרא ז, ט).

צב לגדל הנזיר שערו, שנגמר: "גדל פרע שער ראשו" (במדבר ו, ה).

צג לגלח הנזיר שערו על קרבנותיו במלאת ימי נזרו, או בתוף ימי נזרו אם נטמא, שנגמר: "וכי ימות מת עליו" (במדבר ו, ט).

צד לקיים אדם כל שהוציא בשפתיו מקרבן או צדקה וכיוצא בהם, שנגמר: "מוצא שפתיך תשמר ועשית" (דברים כג, כד).

צה לדון בהפר נדרים בכל הדינין האמורין בפרשה (במדבר ל, ב-ז).

צו להיות כל הנוגע בנבלה טמא, שנגמר: "וכי ימות מן הבהמה" (ויקרא יא, ט).

צז להיות שמונה שרצים מטמאין, שנגמר: "וזה לכם הטמא" (ויקרא יא, בט).

צח להיות האכלין מתטמאין, שנגמר: "מכל האכל אשר יאכל" (ויקרא יא, לד).

צט להיות הנדה טמאה ומטמאה לאחרים.

ק להיות היולדת טמאה פנדה.

קא להיות המצרע טמא ומטמא.

- קב** מְנַגֵּעַ – נגוע בצרעת. **קב** להיות בְּגֵד מְנַגֵּעַ טָמֵא וּמְטָמֵא.
- קג** להיות בֵּית מְנַגֵּעַ מְטָמֵא.
- קד** להיות הָזָב מְטָמֵא.
- קה** להיות שִׁכְבַת זָרַע מְטָמְאָה.
- קו** להיות הָזָבָה מְטָמְאָה.
- קז** להיות הַמֵּת מְטָמֵא.
- קח** מִי נִדְהָ – מי מעיין שנותנים עליהם אפר פרה אדומה ומזים אותם על מי שנטמא במת כדי לטהר אותו, הנקראים גם "מי חטאת" (פרה אדומה ו,א).
- קט** מִי מְקַנָּה – מים מכונסים בקרקע בשיעור ארבעים סאה או יותר (מקוות א,א; ד,א). עוֹלָה בְּהֵן – נכנס וטובל.
- קי** אֲזוּב – בערבית צעתר/זעתר, ונראה שהכוונה לאזוב המצוי (Majorana syriaca), "שאוכלים אותו בעלי בתים ומטבלים בו הקדרות" (פרה אדומה ג,ב). שְׁנֵי תוֹלְעֹת – חרק מן הסוג כנימת האלון (Kermes). מגוף הנקבה ומביציה מפקקים צבע אדום-כתום, ובלשון הרמב"ם: "הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובים... ותולעת כמו יתוש, יש בכל גרגר מהן" (שם). מַיִם חַיִּים – מי מעיין.
- קיב** יָדוּעַ לֶפֶל – מפורסם. וְרֵאשׁוּ יִהְיֶה פְרוּעַ – שאסור לו להסתפר. וְעַל שִׁפְם יַעֲטֶה וְגו' – יכסה את ראשו ואת פיו (טומאת צרעת יו, אבל ה,יט) ויכריז על עצמו: "טמא! טמא!".
- קיג** אֶפְרָה – אפר פרה אדומה שמתהרים בו טמא מת.
- קיד** מַעְרִיף – האומר: "ערכי עליי" או "ערך פלוני עליי" נותן למקדש את הערך הכספי של פלוני לפי גילו, כקבוע בתורה. כסום זה מכונה 'ערך', ואין משמעו שוויו. הַקְּצוּבִין – הקבועים. יִפְלֵא נֶדֶר – יפריש מעצמו כמו נדר.
- קטו** וְהֶעֱמִיד וכו' – ביא אותה אל הכהן כדי שיעריך את דמיה.
- קיו** וְהֶעֱמִיד וכו' – ביא אותה אל הכהן כדי שיעריך את דמיה.
- קיא** להיות הַמְצַרֵּעַ מְגַלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִיָּה בְיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ" (ויקרא יד,ט).
- קיב** להיות הַמְצַרֵּעַ יָדוּעַ לֶפֶל בְּדָבָרִים הָאֲמוּרִים בּוֹ: "בְּגִדָיו יִהְיוּ פְרָמִים, וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ, וְעַל שִׁפְם יַעֲטֶה, וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" (ויקרא יג,מה). וְכֵן כָּל שְׂאֵר הַטָּמְאִים צָרִיכִין לְהוֹדִיעַ אֶת עַצְמָן.
- קיג** לַעֲשׂוֹת פְּרָה אֲדָמָה לְהִיּוֹת אֶפְרָה מוֹכֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִיָּתָה לְעֵדוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר יט,ט).
- קיד** להיות מַעְרִיף אָדָם נוֹתֵן דָּמִים הַקְּצוּבִין בַּפְּרִשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר" (ויקרא כו,ב).
- קטו** להיות מַעְרִיף בְּהֵמָה טָמְאָה נוֹתֵן דָּמֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה" (ויקרא כז,יא).
- קיו** להיות מַעְרִיף בִּיתוֹ נוֹתֵן כְּעֶרְף הַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִישׁ כִּי יִקְדֹשׁ אֶת בֵּיתוֹ" (ויקרא כז,יד).

קִיחַ קָרָן – הסכום שמעל בו. **חֶמֶשׁ עַל הַקָּרָן** – תוספת רבע על הקרן, כדי שיהיה הקנס חמישית משווי הקרן והקנס ביחד. לדוגמה: מי שמעל בארבעה שקלים, משלם את הקרן בסך ארבעה שקלים ועוד שקל קנס. **יִשְׁלֹם** – זה הקרן. ובהמשך הפסוק נאמר: **”וְנָתַתְּ חֲמִישֵׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו”**.

קִיט נָטַע רְבָעִי – פירות השנה הרביעית, הנאכלים לבעלים בירושלים (מעשר שני פרק ט).

קֶבֶץ הַנְּחִיץ פָּאָה – להשאיר לעניים בקצה השדה שטח שלא נקצר.

קִבְּא לָקַט – תבואה הנופלת בזמן הקציר שהיא לעניים.

קִבְּב עֲמֹר הַשְּׂקָחָה – תבואה הנשכחת בשדה.

קִבְּג עוֹלָלוֹת – אשכולות ענבים דלי גרגרים.

קִכְד פָּרֹט – ענבים שנשרו בשעת הבציר. להגדרת כל אלה ראה מתנות עניים פרק ד.

קִכְה בְּפוּרִים – מתנות כהונה מפירות שהבשילו ראשונים באותה שנה.

קִכּו תְּרוּמָה גְדוּלָה – ההפרשה הראשונה שמפרישים מן היבול, שמן התורה די להפריש כלשהו.

קִכְז מַעְשֵׁר דָּגָן – נקרא גם "מעשר ראשון", והוא 10% מן התבואה שנתרה אחר הפרשת תרומה גדולה.

קִכְח מַעְשֵׁר שְׁנִי – 10% מן היבול לאחר שהפרישו ממנו מעשר ראשון. **לְהֵאָכֵל** – כדי לאכול אותו.

קִכְט מַעְשֵׁר מִן הַמַּעְשֵׁר – שהוא 1% מן היבול. ונקרא גם "תרומת מעשר".

קֵל בְּשָׂלִישִׁית וּבְשָׂשִׁית בְּשָׁבוּעַ – בשנה השלישית ובשנה השישית בכל מחזור של שבע שנים, שבסופו שנת השמיטה, נותנים מעשר לעני.

קֵלֵא וְדוּי מַעְשֵׁר – דברים שהאדם אומר בשנה הרביעית של השמיטה ובשנה השביעית אחר שהפריש את המעשרות כתיקונם (מעשר שני יא, 2).

קִיז לַתֵּן מִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ עֲרֶכָה הָאָמֹר בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאָמַר:
”וְיֵאָמַר מִשְׂדֵּה אַחֲזָתוֹ...” (ויקרא כז, טז).

קִיח לְהוֹסִיף הַמוֹעֵל אוֹ אוֹכֵל תְּרוּמָה חֶמֶשׁ עַל הַקָּרָן וְלְהַחֲזִירוֹ, שְׁנֵאָמַר:
”וְנָתַתְּ אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקִּדָּשׁ יִשְׁלֹם...” (ויקרא ה, טז).

קִיט לְהִיּוֹת נָטַע רְבָעִי קִדָּשׁ, שְׁנֵאָמַר:
”יִהְיֶה כָּל פְּרִיֹו קִדָּשׁ הַלְלוּלִים” (ויקרא יט, כד).

קֶב לְהִנְחִיץ פָּאָה.

קִבָּא לְהִנְחִיץ לָקַט.

קִכְב לְהִנְחִיץ עֲמֹר הַשְּׂקָחָה.

קִכְג לְהִנְחִיץ עוֹלָלוֹת בְּפָרֶם.

קִכְד לְהִנְחִיץ פָּרֹט הַפָּרֶם. לְפִי שֶׁבְּכָל אֱלוֹ נֵאָמַר:
”לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם” (ויקרא יט, 1; כג, כב), **”זוֹ הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁלֵהֶם.”**

קִכְה לְהִכִּיא בְּפוּרִים לְבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנֵאָמַר:
”רְאֵשִׁית בְּפוּרֵי אֲדָמְתֶךָ...” (שמות כג, יט; לד, כו).

קִכּו לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְדוּלָה לְכַהֵן, שְׁנֵאָמַר:
”רְאֵשִׁית דְּגַנְךָ... תִּתֵּן לוֹ” (דברים יח, 4).

קִכְז לְהַפְרִישׁ מַעְשֵׁר דָּגָן לְלוֹיִים, שְׁנֵאָמַר:
”וְכָל מַעְשֵׁר הָאָרֶץ” (ויקרא כז, 3).

קִכְח לְהַפְרִישׁ מַעְשֵׁר שְׁנִי לְהֵאָכֵל לְבַעְלֵיו בִּירוּשָׁלַם, שְׁנֵאָמַר:
”עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת וְרַעְיָךְ...” (דברים יד, כב) – **מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁזֶה הוּא מַעְשֵׁר שְׁנִי.**

קִכְט לְהִיּוֹת הַלוֹיִים מְפִרְשֵׁי מַעְשֵׁר מִן הַמַּעְשֵׁר שֶׁלְקָחוּ מִיִּשְׂרָאֵל, וְנוֹתְנֵין אוֹתוֹ לְכַהֲנִים, שְׁנֵאָמַר:
”וְאֵל הַלוֹיִם תִּדְבֹּר” (במדבר יח, כו).

קֵל לְהַפְרִישׁ מַעְשֵׁר עֲנִי תַחַת מַעְשֵׁר שְׁנִי בְּשָׂלִישִׁית וּבְשָׂשִׁית בְּשָׁבוּעַ, שְׁנֵאָמַר:
”מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעְשֵׁר תְּבוּאֹתֶךָ” (דברים יד, כח).

קֵלֵא לְהַתְּנִידוֹת וְדוּי מַעְשֵׁר, שְׁנֵאָמַר:
”וְאֲמַרְתָּ לְפָנַי יִי אֱלֹהֶיךָ בְּעִרְתִּי הַקִּדָּשׁ” (דברים כז, יג).

קמח לשלח הקון, שְׁנֹאֲמַר: "שֶׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תַּחֲזֵק לָךְ" (דברים כז, ז).
האפרוחים או הביצים שבקן, חייב לשלח את האם.

קמט לְבַדֵּק בְּסִמְנֵי בְּהֵמָה – המצוה היא להבחין בסימנים מסוימים ולדון ולפסוק על פיהם איזו בהמה מותרת באכילה (המכונה גם 'טהורה') ואיזו בהמה אסורה באכילה (המכונה גם 'טמאה') (סה"מ עשה קנב).

קנא פְּרָעִים – שתי רגליים גדולות וארוכות שבהן החגב קופץ למרחק.

קנג לְחַשֵּׁב – לחשב. בבית דין – הגדול, הסנהדרין.

קנד לְשַׁבֵּת – ממלאכה.

קנה לְקַדְּשׁ שַׁבָּת – קידוש באמירה.

קנו לְבַעַר – להשבת, לבטל בלב. שָׂאֵר – בצק חמוץ שמשחים אותו זמן רב ונותנים אותו בעיסה כדי להתסיס את הבצק, להתפחו ולחמצו, בדומה לשמרים של ימינו.

קנז בְּלִילָה הָרֵאשׁוֹן שֶׁלְּחַג הַמִּצּוֹת – בליל הסדר.

קסא מְקַצֵּרֵת הָעֶמֶר – ליל ט"ז בניסן. מְמַחֶרֶת הַשַּׁבָּת – ומשמעו מיד לאחר החג הראשון של הפסח, מיום ט"ז בניסן (תמידין ומוספין ז, יא3).

קסב בְּיּוֹם חֲמִשִּׁים – לספירת העומר, והוא חג השבועות.

קמח לְשַׁלַּח הַקּוֹן, שְׁנֹאֲמַר: "שֶׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תַּחֲזֵק לָךְ" (דברים כז, ז).

קמט לְבַדֵּק בְּסִמְנֵי בְּהֵמָה, שְׁנֹאֲמַר: "זֹאת הַחֲזִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ" (ויקרא יא, ב).

קנ לְבַדֵּק בְּסִמְנֵי הָעוֹף עַד שֶׁיִּבְדִּיל בֵּין טָמֵא שְׂבוּ לְטָהוֹר שְׂבוּ, שְׁנֹאֲמַר: "כָּל צְפוֹר טְהוֹרָה תֹּאכְלוּ" (דברים יד, יא).

קנא לְבַדֵּק בְּסִמְנֵי חֲגָבִים לִידַע טָהוֹר מִן הַטָּמֵא, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים" (ויקרא יא, כא).

קנב לְבַדֵּק בְּסִמְנֵי דְגָיִם, שְׁנֹאֲמַר: "אֵת זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּיָּם" (ויקרא יא, ט; דברים יד, ט).

קנג לְקַדְּשׁ חֲדָשִׁים וְלַחֲשֵׁב שָׁנִים וְחֲדָשִׁים בְּבֵית דִּין בְּלִבְדֵי, שְׁנֹאֲמַר: "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים" (שמות יב, ב).

קנד לְשַׁבֵּת בַּשַּׁבָּת, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְיּוֹם הַשַּׁבְּעִי תִשְׁבֹּת" (שמות כג, יב; לד, כא).

קנה לְקַדְּשׁ שַׁבָּת, שְׁנֹאֲמַר: "זָכוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שמות כז, ז).

קנו לְבַעַר חֲמֵץ, שְׁנֹאֲמַר: "בְּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם" (שמות יב, טו).

קנז לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִילָה הָרֵאשׁוֹן שֶׁלְּחַג הַמִּצּוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בְּיּוֹם הַהוּא" (שמות יג, ח).

קנח לְאָכַל מִצֵּה בְּלִיל זֶה, שְׁנֹאֲמַר: "בְּעֶרְבַת תֹּאכְלוּ מִצֵּת" (שמות יב, יח).

קנט לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁלְּפֶסַח, שְׁנֹאֲמַר: "בְּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, ז; במדבר כח, ח).

קס לְשַׁבֵּת בַּשַּׁבְּעִי בּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְיּוֹם הַשַּׁבְּעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ" (שמות יב, טז; במדבר כח, כה).

קסא לְסַפֵּר מְקַצֵּרֵת הָעֶמֶר תְּשַׁעַה וְאַרְבָּעִים יוֹם, שְׁנֹאֲמַר: "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת" (ויקרא כג, טו).

קסב לְשַׁבֵּת בְּיּוֹם חֲמִשִּׁים, שְׁנֹאֲמַר: "וּקְרַאתֶם בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, כא).

- קסג** בְּרֵאשׁוֹן – בראש השנה. לְשֵׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן שְׁלַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם שִׁבְתוֹן" (ויקרא כג, כד).
קסד לְהִתְעַנּוֹת בְּעֲשִׂירֵי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ תִּעֲנוּ בַיּוֹם י' בַתְּשִׁירִי, יוֹם הַכִּיפּוּרִים. בְּעֲשִׂירֵי בּוֹ – אֵת נַפְשֵׁיכֶם" (ויקרא טז, כט).
קסה לְשֵׁבֶת בַּיּוֹם הַצּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבְתַּת שִׁבְתוֹן הוּא לָכֶם" (ויקרא כג, לב; וראה שם טז, לא).
קסו לְשֵׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן שְׁלַחַג הַסְּכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, לה).
קסז חָג – חג הסוכות. לְשֵׁבֶת בַּשְּׁמִינִי שְׁלַחַג, שֶׁנֶּאֱמַר: "(ו)בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, לו).
קסח לִישֵׁב בַּסֶּכֶה שִׁבְעַת יָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים" (ויקרא כג, מב).
קסט לִטֹּל לֹדֶב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלִקְחָתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר..." (ויקרא כג, מ).
קע לְשִׁמְעַע קוֹל שׁוֹפָר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם" (במדבר כט, א).
קעא תֵּן מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים" (שמות ל, יג).
קעב לְשִׁמְעַע מִכָּל נְבִיא שִׁיְהִיָּה בְּכָל דּוֹר וְדוֹר אִם לֹא יוֹסִיף וְלֹא יִגְרַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲלֵיו תִּשְׁמָעוּן" (דברים יח, טו).
קעג לְמַנּוֹת מֶלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שׁוֹם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" (דברים יז, טו).
קעד לְשִׁמְעַע מֶלֶךְ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל – הַסְּנֵהֲרִין הַגְּדוֹלָה, שִׁישְׁבָה בַּמִּקְדָּשׁ (ראה מַמְרִים א, א).
קעה לְנִטּוֹת אַחֲרֵי רַבִּים אִם תִּהְיֶה מַחְלָקַת בֵּין הַסְּנֵהֲרִין בְּדִינָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַחֲרֵי רַבִּים לֵהֲטוֹת" (שמות כג, ב).
קעו לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים בְּכָל קָהָל וְקָהָל מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ" (דברים טז, יח).
קעז לְהִשּׁוֹת בֵּין בְּעָלֵי דִינָן בְּשַׁעַה שְׁעוֹמְדִין בְּדִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ" (ויקרא יט, טו).

קעח לְהַעֲדִיר בְּבֵית דִּין לְמִי שֵׁיִשׁ לוֹ עֲדוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע" (ויקרא ה,א).

קפט לְחַקֵּר הָעֲדִים הַרְבֵּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדַרְשֶׁתָּ וְחִקְרָתָּ וְשָׁאַלְתָּ הַיֵּיטִב" (דברים יג,טו).

קפ לַעֲשׂוֹת לְעֲדִים זִמְמִין כְּמוֹ שֶׁדָּמּוּ לַעֲשׂוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם" (דברים יט,ט).

קפא לַעֲרֹף אֶת הָעֵגְלָה כְּמִצְוַתָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָרְפוּ שֵׁם אֶת הָעֵגְלָה בַּנַּחַל" (דברים כא,ד).

קפב לְהַכִּין שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּכְיֶין לָךְ הַדְּרָף, וְשִׁלְשֶׁתָּ אֶת גְּבוּל אֶרְצְךָ" (דברים יט,ג).

קפג לְתַת לְלוֹיִים עָרִים לְשִׁבְתָּ, וְגַם הֵן קוֹלְטוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַנּוּ לְלוֹיִם [...] עָרִים" (במדבר לה,ב).

קפד לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לְגַגְךָ" (דברים כב,ח).

קפה לְאָבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְכָל מְשֻׁמְשֵׁיָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲבָד תֵּאבְדוּן אֶת כָּל הַמְקֻמּוֹת" (דברים יב,ב).

קפו לְהַרְגֵּ אֲנָשֵׁי עִיר הַנִּדְחָת וְלִשְׂרֹף אֶת הָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׂרְפֶתָּ בָאֵשׁ אֶת הָעִיר... " (דברים יג,ז).

קפז לְאָבֵד שְׂבָעָה עֲמָמִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַחֲרַם תַּחְרִימֶם" (דברים כז,ד).

קפח לְהַכְרִית זָרְעוֹ שֶׁלְעַמְלֵק, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּמְחָה אֶת זָכָר עַמְלֵק" (דברים כה,ט).

קפט לְזַכֵּר מַה שֶׁעָשָׂה עַמְלֵק תְּמִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֵק" (דברים כה,ז).

קצ לַעֲשׂוֹת בְּמִלְחַמַת הַרְשׁוּת כְּמִשְׁפֵּט הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תִקְרַב אֶל עִיר" (דברים כז,ז).

קצא לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

מלחמה] (מלכים ה,א). כְּמִשְׁפֵּט הַכְּתוּב – "לשלוח שלום ליושבי העיר כשצרים עליה, ולדון בה כאשר מפורש בתורה, אם תשלים ואם לא תשלים" (להלן מבנה הספר, הלכות מלכים).

קצב לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצג לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצד לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצה לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצו לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצז לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצח לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצט לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצ לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצא לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצב לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצג לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצד לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצה לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

קצו לְמַשֵּׁחַ פְּהֵן לְמִלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּקָרְבָּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" (דברים כב,ב).

- קצב** קצב יד – מקום, שיוכלו החיילים לעשות בו את צרכיהם.
- קצג** קצג יתד – מעדר לחפור בו ולכסות את הצואה.
- קצד** להשיב את הגזל, שנגמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל" (ויקרא ה,כג).
- קצה** לתן קצה – לפי יכולתו.
- קצו** להעניק לעבד עברי – מתנות. לעבד עברי – היוצא לחופשי.
- קצז** להלוות לעני, שנגמר: "אם כסף תלוה את עמי, את העני..." (שמות כב,כד); "אם" זה אינו רשות אלא מצוה, שנגמר: "והעבט תעביטנו" (דברים טו,ח).
- קצח** תשיף – תלווה בריבית (=נשך).
- קצט** להשיב המשפון לבעליו, שנגמר: "השב תשיב לו את העבוט" (דברים כד,ג).
- ר** לתן שכר שכיר בזמנו, שנגמר: "ביומו תתן שכרו" (דברים כד,טו).
- רא** להיות השכיר אוכל בזמן שכירותו, שנגמר: "כי תבא בכרם רעך... כי תבא בקמת רעך..." (דברים כג,כח-כ).
- רב** לעזב מעל חברו או מעל בהמתו, שנגמר: "עזב תעזב עמו" (שמות כג,ה).
- רג** להקים המשא על הבהמה, שנגמר: "הקים תקים עמו" (דברים כב,ד).
- רד** להשיב האבדה, שנגמר: "השב תשיבם לאחיק" (דברים כב,א).
- רה** להוכיח החוטא, שנגמר: "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא יט,יז).
- רו** לאהב כל אדם מבני ברית, שנגמר: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט,יח).

- רז** לְאָהֵב אֶת הַגֵּר, שְׁנַאֲמַר: "וְאֶהְבֶּתֶם אֶת הַגֵּר" (דברים י, ט).
- רח** לְצַדֵּק הַמֵּאֲזֵנִים עִם הַמְשַׁקְלֹת, שְׁנַאֲמַר: "מֵאֲזֵנֵי צֶדֶק אֲבִי צֶדֶק" (ויקרא יט, לו).
- רט** לְכַבֵּד הַחֲכָמִים, שְׁנַאֲמַר: "מִפְּנֵי שִׂיבָה תִּקְוֶם" (ויקרא יט, לב).
- רי** לְכַבֵּד אֶב וְאֵם, שְׁנַאֲמַר: "כִּבְד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" (שמות כ, יא; דברים ה, טו).
- ריא** לִירְאָה מֵאֵב וְאֵם, שְׁנַאֲמַר: "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירְאוּ" (ויקרא יט, ג).
- ריב** לְפָרוֹת וְלָרְבוֹת, שְׁנַאֲמַר: "פְּרוּ וּרְבוּ" (בראשית ט, ז).
- ריג** לְבַעַל בְּקִדּוּשֵׁינִי, שְׁנַאֲמַר: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וְבָא אֵלֶיהָ" (דברים כב, יג; וראה שם כד, א).
- ריד** לְשִׁמַּח חֲתָן אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁנָה, שְׁנַאֲמַר: "נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שְׁנָה אַחַת" (דברים כד, ה).
- רטו** לְמוֹל אֶת הַבֶּן, שְׁנַאֲמַר: "וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוֹל בְּשֵׂר עֶרְלָתוֹ" (ויקרא יב, ג).
- ריו** לְיָבֵם אִשְׁתּוֹ, שְׁנַאֲמַר: "יִבְמָה יָבֵא עָלֶיךָ" (דברים כה, ה).
- ריז** לְחַלֵּץ לְיָבֵם, שְׁנַאֲמַר: "וְחִלְצָה נַעֲלֹ מֵעַל רַגְלוֹ" (דברים כה, ט).
- ריח** לְשֵׂא אוֹנֵס אֶת אָנוּסְתּוֹ, שְׁנַאֲמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" (דברים כב, ט).
- ריט** לְיֹשֵׁב מוֹצֵיא שֵׁם רַע עִם אִשְׁתּוֹ כָּל יָמָיו, שְׁנַאֲמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" (דברים כב, ט).
- רכ** לְדוֹן בְּמִפְתָּה בְּחַמְשִׁים שֶׁקֶל עִם שָׂרָר דִּינָיו, שְׁנַאֲמַר: "וְכִי יִפְתָּה אִישׁ... " (שמות כב, טו).
- רכא** לְעִשׂוֹת לִפְתַּת תֹּאֵר פְּתוּב, שְׁנַאֲמַר: "וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָה אִשְׁתּוֹ יִפְתַּת תֹּאֵר" (דברים כא, יא).
- רכב** לְגַרֵּשׁ בְּשֵׂטֵר, שְׁנַאֲמַר: "וְנִכְתַּב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ" (דברים כד, א; כד, ג).
- ריג** לְבַעַל בְּקִדּוּשֵׁינִי – אדם יכול לבוא על אישה רק לאחר שקידש אותה. מן התורה המצוה לקדש אישה יכולה להיעשות בביאה או בשטר או בכסף (ראה אישות א, א-ג; ג, כא).
- ריד** לְשִׁמַּח חֲתָן אֶת אִשְׁתּוֹ – שישייה עם אשתו שנה שלמה לאחר נישואיהם, ולא יעזוב אותה, וישמח את לבה, ולכן הוא פטור מלצאת למלחמת רשות. וכן הוא גם דין מי שבנה בניין או נטע כרם, שיחיו שמחים בהם שנה תמימה. זְקִי – פנוי (ת"א).
- ריו** לְיָבֵם – לשאת לאישה את אשת האח שמת בלא בנים כדי להקים לו זרע.
- ריז** לְחַלֵּץ – שתחלוץ היבמה את נעלו בבית דין, אם לא רצה לשאת אותה לאישה, ותהא מותרת להינשא לכל אדם.
- ריח** לְשֵׂא אוֹנֵס – שיישא האונס את אנוסתו בעל כורחו, אם רצונה בכך.
- ריט** מוֹצֵיא שֵׁם רַע – הנושא בתולה והעיד עליה עדי שקר שזינתה בין האירוסין לבין הנישואין.
- רכ** לְדוֹן – לקנוס את המפתה, והוא מי שבוועל פנויה בהסכמתה.
- רכא** יִפְתַּת תֹּאֵר – גויה שנשבתה במלחמה, שרצה אחד הלוחמים לגייר אותה ולשאת אותה לאישה (מלכים פרק ח).
- רכב** בְּשֵׂטֵר – בגט.

- רכג** לַעֲשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוֹרָתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (במדבר ה, ל).
- רכד** לְהִלְקוֹת הַרְשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַכֹּהֵן" (דברים כה, ב).
- רכה** לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשַׁגְגָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן" (במדבר לה, כה).
- רכו** לְהִיּוֹת בֵּית דִּין הוֹרְגִין בְּסִיף, שֶׁנֶּאֱמַר: "נָקַם יָנָקִים" (שמות כא, ב).
- רכז** לְהִיּוֹת בֵּית דִּין הוֹרְגִין בְּחֶנֶק, שֶׁנֶּאֱמַר: "מוֹת יוֹמַת הַנֶּאֱפֵף וְהַנֶּאֱפֵחַ" (ויקרא כ, ז).
- רכח** לְהִיּוֹת בֵּית דִּין שׁוֹרְפִין בְּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהַזֵּן" (ויקרא כד, ד).
- רכט** לְהִיּוֹת בֵּית דִּין סוֹקְלִין בְּאֲבָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּסְקַלְתֶּם אֹתָם" (דברים כב, כד).
- רל** לְתַלּוֹת מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב תְּלִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְתַלִּית אֹתוֹ עַל עֵץ" (דברים כא, כב).
- רלא** לְקַבֵּר הַנֶּהָרֵג בְּיוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרוּנוּ בְּיוֹם הַהוּא" (דברים כא, כג).
- רלב** לְדוֹן בְּעֶבֶד עֲבָרֵי פְהֻלְכוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרֵי" (שמות כא, ב).
- רלג** לְיַעַד אִמָּה עֲבָרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה [...] וְאִם לְבָנוּ יִיעֲדָהּ" (שמות כא, ח-ט).
- רלד** לְפַדּוֹת אִמָּה עֲבָרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִפְדָּהּ" (שמות כא, ח).
- רלה** לְעַבֵּד בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְעֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ" (ויקרא כה, מו).
- רלו** לְהִיּוֹת הַחֹבֵל מְשֻׁלֵּם מְמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִרְיַב אֲנָשִׁים וְהִכָּה" (שמות כא, יח).
- רלז** לְדוֹן בְּנִזְקֵי בְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ" (שמות כא, לה).
- רכג** רַכְג שׁוֹטָה – אִשׁת אִישׁ הַחֲשׂוּדָה בְּנִיאוּף, לְאַחַר שֶׁהוֹזְהַרָה שֶׁלֹּא לְהִתְיַיְחַד עִם אָדָם מְסוּיָם וְהִתְיַיְחַדָה עִמּוֹ (שׁוֹטָה א, א-ב). הַכְּתִיב בְּכַתְבֵי הַיָּד הוּא 'שׁוֹטָה', כְּעִין הַכְּתִיב בְּתוֹרָה, וּבִימֵינוּ מְקוּבֵל לְכַתּוֹב 'סוֹטָה'. כְּתוֹרָתָהּ – כְּפִי שְׁכַתּוּב בְּתוֹרָה, בְּמַדְבַּר פָּרָק ה'.
- רכה** רַכְה לְהַגְלוֹת – לְעִיר מְקַלֵּט.
- רכו** רַכּו הוֹרְגִין בְּסִיף – בַּחֲרוֹב אֶת מִי שֶׁנִּידוֹן לְמוֹת.
- רכז** רַכְז לְהִיּוֹת בֵּית דִּין הוֹרְגִין בְּחֶנֶק, שֶׁנֶּאֱמַר: "מוֹת יוֹמַת הַנֶּאֱפֵף וְהַנֶּאֱפֵחַ" (ויקרא כ, ז).
- רכח** רַכְח לְהִיּוֹת בֵּית דִּין שׁוֹרְפִין בְּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהַזֵּן" (ויקרא כד, ד).
- רכט** רַכְט לְהִיּוֹת בֵּית דִּין סוֹקְלִין בְּאֲבָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּסְקַלְתֶּם אֹתָם" (דברים כב, כד).
- רל** רַל לְתַלּוֹת מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב תְּלִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְתַלִּית אֹתוֹ עַל עֵץ" (דברים כא, כב).
- רלא** רַלא לְקַבֵּר הַנֶּהָרֵג בְּיוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרוּנוּ בְּיוֹם הַהוּא" (דברים כא, כג).
- רלב** רַלב לְדוֹן בְּעֶבֶד עֲבָרֵי פְהֻלְכוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרֵי" (שמות כא, ב).
- רלג** רַלג לְיַעַד אִמָּה עֲבָרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה [...] וְאִם לְבָנוּ יִיעֲדָהּ" (שמות כא, ח-ט).
- רלד** רַלד לְפַדּוֹת אִמָּה עֲבָרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִפְדָּהּ" (שמות כא, ח).
- רלה** רַלה לְעַבֵּד בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְעֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ" (ויקרא כה, מו).
- רלו** רַלו לְהִיּוֹת הַחֹבֵל מְשֻׁלֵּם מְמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִרְיַב אֲנָשִׁים וְהִכָּה" (שמות כא, יח).
- רלז** רַלז לְדוֹן בְּנִזְקֵי בְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ" (שמות כא, לה).

- רלח** לְדוֹן בְּנִזְקֵי הַבּוֹר, שְׁנֹאֲמַר: "[ן]כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר" (שמות כא, לג).
- רלט** לְדוֹן בְּגִנֵּב בְּתִשְׁלוּמֵינָו אוּ בְּמִיתָהּ, שְׁנֹאֲמַר: "(ו)כִּי יִגְנֹב... " (שמות כא, לו); "אִם בְּמִחְתָּרְתָּ... " (שם כב, א); "וְיִגְנֹב אִישׁ וּמְכָרוֹ" (שם כא, טז).
- רמ** לְדוֹן בְּנִזְקֵי הַבְּעֵר, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִבְעַר אִישׁ שְׂדֵה אוּ כְרֶם" (שמות כב, ד).
- רמא** לְדוֹן בְּנִזְקֵי הָאֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים" (שמות כב, ה).
- רמב** לְדוֹן בְּדִין שׁוֹמֵר חֲנָם, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶסֶף אוּ כְלִים" (שמות כב, ו).
- רמג** לְדוֹן בְּדִין נוֹשֵׂא שֹׁכֵר וְשׂוֹכֵר, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוּ שׂוֹר" (שמות כב, ט).
- רמד** לְדוֹן בְּדִין הַשׁוֹאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ" (שמות כב, יג).
- רמה** לְדוֹן בְּדִין מְקַח וּמְמַכֵּר, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ" (ויקרא כה, יד).
- רמו** לְדוֹן בְּדִין טוֹעֵן וְכוֹפֵר, שְׁנֹאֲמַר: "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע" (שמות כב, ח).
- רמז** לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף וְאֶפְלוּ בְּנִפְשׁ הַרֹדֵף, שְׁנֹאֲמַר: "וְקִצְצָתָהּ אֶת פִּפְּהָ" (דברים כה, יב).
- רמח** לְדוֹן בְּדִינֵי נְחֻלוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ... וְהִיָּתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר כז, ח-יא).
- רלט** מִחְתָּרַת – שַׁחַתַּר בְּקִיר הַבַּיִת וְנִכְנַס לְתוֹכוֹ דֶּרֶךְ הַפְּרִצָה (ר' תנחום).
- רמ** הַבְּעֵר – שֶׁאֵכְלוּ בְּהֵמוֹתָיו אֶת יְבוּלוֹ שֶׁל הַזּוֹלָת.
- רמב** שׁוֹמֵר חֲנָם – שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל שַׁחַת עַל שְׁמִירָתוֹ, וְעַל כֵּן אַחֲרֵיתוֹ מַעֲטָה.
- רמג** נוֹשֵׂא שֹׁכֵר – מִי שֶׁשׁוֹמֵר תַּמּוּרַת שַׁחַת.
- רמד** שׁוֹאֵל – מִי שֶׁמִּקְבֵּל רְשׁוּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּרוֹכּוֹשׁ חֵבְרוֹ חֲנָם, שֶׁבַעל הַפִּקְדוֹן עוֹשֶׂה עִמוֹ חֶסֶד (מ"ג, ג, מב).
- רמה** דִּין מְקַח וּמְמַכֵּר – אוֹפֵן הַמַּסְחָר, הַקְּנִיָּה וְהַמְכִירָה.
- רמו** טוֹעֵן – שֶׁחֵבְרוּ חַיִּיב לוֹ כֶּסֶף. וְכוֹפֵר – בְּטַעֲנָתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ.
- רמז** בְּנִפְשׁ הַרֹדֵף – מוֹתֵר לְהַרוֹג אֶת הַרֹדֵף כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת הַנֶּרְדָּף. שְׁנֹאֲמַר וְכוּ' – הַדְּבָרִים אֲמוּרִים בְּמִי שֶׁרִצְתָהּ לְהַכּוֹת יָרִיב עַד כְּדֵי הַרְיָגְתּוֹ, שְׁמוֹתֵר לְהַצִּילוֹ בְּקִצְצַת כַּף יָדָהּ וְאֶפְלוּ בְּהַרְיָגְתָהּ (רָאָה רֹצַח א, ז, וְכִיאוּרָנוּ שֶׁס).
- רמח** נְחֻלוֹת – יְרוֹשׁוֹת.

מצוות לא תעשה

- א** מצוה ראשונה ממצוות לא תעשה, שלא לעלות במחשבה שיש שם אלוה זולתי יי, שנאמר: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" (שמות כב; דברים ה, ו).
- ב** שלא לעשות פסל, לא יעשה בידו ולא יעשו לו אחרים, שנאמר: "לא תעשה לך פסל" (שמות כג; דברים י, ו).
- ג** שלא לעשות עבודה זרה ונאפלו לאחרים, שנאמר: "ואלהי מסכה לא תעשו לכם" (ויקרא יט, ד).
- ד** שלא לעשות צורות לנואי נאף על פי שאין עובדין אותו, שנאמר: "לא תעשון אתי אלהי כסף" (שמות כ, ט).
- ה** שלא להשתחוות לעבודה זרה אף על פי שאין דרך עבודתה בהשתחויה, שנאמר: "לא תשתחוה להם" (שמות כד; דברים ח, ח).
- ו** שלא לעבד עבודה זרה בדרך שדרכה להעבד בהם, שנאמר: "ולא תעבדם" (שמות כד; כג, כד; דברים ח, ח).
- ז** שלא להעביר למלך, שנאמר: "ומזרעך לא תתן להעביר למלך" (ויקרא יח, כא).
- ח** שלא לעשות מעשה אוב, שנאמר: "אל תפנו אף האבת" (ויקרא יט, לא).
- ט** שלא לעשות מעשה ידעוני, שנאמר: "ואף הידענים" (שם).
- י** שלא לפנות אחר עבודה זרה, שנאמר: "אל תפנו אף האלילים" (ויקרא יט, ד).
- יא** שלא להקים מצבה, שנאמר: "ולא תקים לך מצבה" (דברים טז, כב).
- יב** שלא לתן אבן משפית, שנאמר: "ואבן משפית לא תתנו בארצכם" (ויקרא כו, א).
- יג** שלא לטע אילן במקדש, שנאמר: "לא תטע לך אשרה כל עץ...". (דברים טז, כא).
- ג** ואלהי מסכה – פסל של אליל יצוק ממתכת (רס"ג. ומשמע "מסכה" – דבר יצוק בתבנית), והוא הדין בכל אליל.
- ד** צורות – פסלים בצורת אדם. נואי – נוי, לשון נאה. וכן הוא הכתיב בכתבי היד ובפה"מ.
- ה** שאין דרך עבודתה וכו' – מפני שהשתחויה (השתחוות) היא ביטוי יסודי לעבודת ה', ואסור לעשותה לעבודה זרה (סה"מ; עבודה זרה ג, ג).
- ז** להעביר למלך – להעביר את ידיו מעל האש מצד לצד כחלק מן הפולחן של האליל מולך.
- ח** מעשה אוב – מן הכוזבים של עבודה זרה, כולל הקטרת קטורת ודיבור חלש כאילו מבית השחי (עבודה זרה ו, א).
- ט** ידעוני – מן הכוזבים של עבודה זרה, כולל הקטרת קטורת, שימוש בעצם עוף ששמו ידע, טשטוש חושים והגדת עתידות (שם, ב).
- י** לפנות – העיון והשינון באתם ההיות וההבלים שאומרים מייסדיה" (סה"מ; עבודה זרה כב, ב).
- יא** מצבה – עמוד המוצב כדי שיתכנסו סביבו כדרך עובדי עבודה זרה. ונאסר לעשות מצבה אף אם היא עשויה כדי לעבוד בה את ה' (עבודה זרה ו, ו).
- יב** אבן משפית – אבן שמשתחוים עליה, שאסור להשתחוות עליה גם לה, מלבד בבית המקדש (שם ו, ו). ומילת "משכית" משמעותה ראייה והסתכלות, שבדרך כלל היו עליה פיתוחים מעשה אומן (סה"מ ל"ת יב; ולפירוש "משכית" ראה הפתיחה למיו"ג).
- יג** "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח יי אלהיך".

- יד** שְׁלֹא לִשְׁבַע בְּעִבּוּדָה זָרָה לְעוֹבְדֵיהָ וְלֹא מִשְׁפִּיעִין אוֹתָן בָּהּ, שְׁנֹאֵמַר: "וְיִשָּׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם לֹא תִזְכְּרוּ" (שמות כג, יג).
- טו** שְׁלֹא לְהִדִּיחַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחֲרַ עִבּוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמַר: "לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ" (שם) – זֹו אֲזַהֲרָה לְמִדִּיחַ.
- יו*** שְׁלֹא לְהִסִּית אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל אַחֲרַ עִבּוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמַר בְּמִסִּית: "וְלֹא יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַרְעָה" (דברים יג, יב).
- יז** שְׁלֹא לְאַהֲבַת הַמִּסִּית, שְׁנֹאֵמַר: "לֹא תֹאבְּהָ לוֹ" (דברים יג, ט).
- יח** שְׁלֹא לַעֲזֹב לְהִשְׁנֹאֵה לְמִסִּית, שְׁנֹאֵמַר: "וְלֹא תִשְׁמַע אֲלֵיו" (שם).
- יט** שְׁלֹא לְהִצִּיל הַמִּסִּית, אֲלֹא עוֹמֵד עַל דָּמוֹ, שְׁנֹאֵמַר: "וְלֹא תַחֲוֹס עֵינֶיךָ עָלָיו" (שם).
- כ** שְׁלֹא יִלְמַד הַמוֹסֵת זְכוֹת עַל הַמִּסִּית, שְׁנֹאֵמַר: "וְלֹא תַחְמַל" (שם).
- כא** שְׁלֹא יִשְׁתַּק הַמוֹסֵת מִלְּמַד חוֹבָה עַל הַמִּסִּית אִם יָדַע לוֹ חוֹבָה, שְׁנֹאֵמַר: "וְלֹא תִכְסֶּה עָלָיו" (שם).
- כב** שְׁלֹא לְהִנּוֹת בְּצַפּוּיֵי נַעֲבָד, שְׁנֹאֵמַר: "לֹא תַחְמַד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם" (דברים ז, כה).
- כג** שְׁלֹא לְכַנּוֹת עֵיר הַנִּדְחַת לְכַמּוֹת שְׁהֵיְתָהּ, שְׁנֹאֵמַר: "לֹא תִבְנֶה עוֹד" (דברים יג, יז).
- כד** שְׁלֹא לְהִנּוֹת בְּמִמּוֹן עֵיר הַנִּדְחַת, שְׁנֹאֵמַר: "וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם" (דברים יג, יח).
- כה** שְׁלֹא לְהִנּוֹת בְּעִבּוּדָה זָרָה וּבְכָל מִשְׁמָשִׁיָה וּבַתְּקַרְבָּת שְׁלֵהּ וּבִיָּזִן שְׁנִתְנַסֵּף לָהּ, שְׁנֹאֵמַר: "וְלֹא תִבְיֵא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ" (דברים ז, כו).
- כו** שְׁלֹא לְהִתְנַבֵּא בְּשֵׁמָהּ, שְׁנֹאֵמַר: "וְאֲשֶׁר יִדְבַר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם" (דברים יח, כ).
- כז** שְׁלֹא לְהִתְנַבֵּא בְּשֵׁקֶר, שְׁנֹאֵמַר: "אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דָּבָר בְּשֵׁמִי אֵת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו" (שם).
- כח** שְׁלֹא לִשְׁמַע לְמִתְנַבֵּא בְּשֵׁם עִבּוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמַר: "לֹא תִשְׁמַע אֶל דְּבַרֵי הַנְּבִיא" (דברים יג, ד).
- טו** לְהִדִּיחַ – לְהִסִּית, לְפַתּוֹת.
- יו*** – כִּךְ הוּא הַכְּתִיב בְּכַתְבֵי הַיֵּד (רֹאה בִיאור מִצְנֹת עֲשֵׂה יו).
- יז** הַמִּסִּית – לְעַבּוֹד עִבּוּדָה זָרָה.
- יט** עוֹמֵד עַל דָּמוֹ – מִתְעַלֵּם מִן הַסַּכְנָה לְחַיִּיו.
- כב** נַעֲבָד – אֵלֵי.
- כג** עֵיר הַנִּדְחַת – רֹאה לְעֵיל בִיאור מִצְנֹת עֲשֵׂה קְפוֹ.
- כד** מְאוּמָה – שׁוֹם דְּבַר.
- כה** תְּקַרְבָּת – דְּבַרִים הַמוֹקְרִבִים לָהּ. יִזִּן שְׁנִתְנַסֵּף – יִזִּן שְׁנִמְזַג לְכַבּוֹד עִבּוּדָה זָרָה. תוֹעֵבָה – דְּבַר מְשׁוּקָץ שְׂרָאוֹי לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ (ת"א).
- כו** בְּשֵׁקֶר – דְּבַרִים שְׁלֹא צִוִּוּהָ ה'.

כט שְׁלֹא נִמְנַע מִהַרְיֵגַת נְבִיא הַשֶּׁקֶר וְלֹא נִירָא מִמְּנֹו, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִגְוֹר מִמְּנֹו" (דברים יח, כב).

ל שְׁלֹא לְלַכֵּת בְּחֻקֹּת עֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה וְלֹא בְּמִנְהַגוֹתֵם, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי" (ויקרא כ, כג).

לא שְׁלֹא לְקַסֵּם, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִמְצֵא בְךָ... קִסֵּם קְסָמִים" (דברים יח, י).

לב שְׁלֹא לְעוֹנֵן, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִעוֹנֶנּוּ" (ויקרא יט, כו).

לג שְׁלֹא לְנַחֵשׁ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִנְחָשׁוּ" (שם).

לד שְׁלֹא לְכַשֵּׁף, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִמְצֵא בְךָ... וּמְכַשֵּׁף" (דברים יח, י).

לה שְׁלֹא לְחַבֵּר חֶבֶר, שְׁנֵאמֶר: "וְחֶבֶר חֶבֶר" (דברים יח, יא).

לו שְׁלֹא לְשָׂאֵל בְּאוֹב, שְׁנֵאמֶר: "וְשָׂאֵל אוֹב" (שם).

לז שְׁלֹא לְשָׂאֵל בְּיַדְעוֹנֵי, שְׁנֵאמֶר: "וְשָׂאֵל אוֹב וַיְדַעְנִי" (שם).

לח שְׁלֹא לְשָׂאֵל בְּחֵלוֹם מִן הַמֵּתִים, שְׁנֵאמֶר: "וְדַרְשׁ אֶל הַמֵּתִים" (שם).

לט שְׁלֹא תַעֲדָה אִשָּׁה עַדִּי אִישׁ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִהְיֶה כְּלִי גִבֹּר עַל אִשָּׁה" (דברים כב, ה).

מ שְׁלֹא יַעֲדָה אִישׁ עַדִּי אִשָּׁה, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא יִלְבֹּשׁ גִּבֹּר שְׂמֵלַת אִשָּׁה" (שם). מִפְּנֵי שְׂזָה הִיָּה מְנַהֵג עֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, וְכֵן מִפְּרֵשׁ בְּסִפְרֵי עֲבֹדָתָהּ.

מא שְׁלֹא לְכַתֵּב בְּגוֹף כְּעֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, שְׁנֵאמֶר: "וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְכֶם" (ויקרא יט, כח).

מב שְׁלֹא לְלַבֵּשׁ שַׁעֲטָנָז כְּמוֹ שְׁלוֹבְשֵׁין כּוֹמְרֵי עֲבֹדָה זָרָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִלְבֹּשׁ שַׁעֲטָנָז" (דברים כב, יא).

מג שְׁלֹא לְהַקִּיף פֶּאֶת רֹאשׁ כְּכוֹמְרֵי עֲבֹדָה זָרָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִקְפוּ פֶּאֶת רֹאשְׁכֶם" (ויקרא יט, כז).

מד שְׁלֹא לְהִשְׁחִית כָּל הַזֶּקֶן כְּעֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאֶת זֶקֶנְךָ" (שם).

מה שְׁלֹא לְהִתְגַּדֵּד כְּעֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִתְגַּדְדוּ" (דברים יד, א). וְגִידְדָה וּשְׂרִיטָה – אַחַת הִיא.

ל חקוּת – מְנַהֵגִי.

לא לְקַסֵּם – עֲשִׂיית מַעֲשִׂים מוֹפְלָאִים כַּהֲכַנָּה לְקִרְאָת הַגְּדָת עֲתִידוֹת (עֲבֹדָה זָרָה יא, ח).

לב לְעוֹנֵן – לְקַבֹּעַ בַּאֲמֻצוֹת הַאֲסֵטְרוֹלוֹגִיָּה מִתִּי רְאוּי לַעֲשׂוֹת פְּעוּלָה מְסוּיֵמֶת אוֹ לְהִימָנֵעַ מִמְּנָה (שם, ט).

לג לְנַחֵשׁ – הַמְכַוֵּנִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם עַל פִּי סִימָנִים שִׁיסוּדִם בְּאִמּוֹנוֹת תְּפִלוֹת, כְּגוֹן: "הוֹאִיל וְעַבְרָ שׁוֹעַל מִימִינִי, אִינִי יוֹצֵא מִפְּתַח בֵּיתִי הַיּוֹם, שֶׁאִם אֲצֵא, יִפְגַּעֲנִי אָדָם רִמְאִי" (שם, ד).

לד לְכַשֵּׁף – אֲזוֹהָרָה כְּלִית נִגְדָה כֹּל מַעֲשֵׂה כַּשְׂפִּים שֶׁל עֲבֹדָה זָרָה (ס"ה"מ, מ"ג ג' ג' ג' ג').

לה לְחַבֵּר חֶבֶר – לְמַלְמֵל דְּבָרִים מִתּוֹךְ דְּמִיּוֹן שֶׁהֵם מְגִינִים מִפְּנֵי סַכְנוֹת.

לו לְשָׂאֵל – עֲתִידוֹת וְעֵצָה.

לח מִן הַמֵּתִים – "כֹּל הַעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה כַּדִּי שִׁיבֹא הַמֵּת וְיִוְדִיעוּ" (עֲבֹדָה זָרָה יא, ג).

לט תַּעֲדָה – תִּלְבַּשׁ וְתַתְקַשֵּׁט. עַדִּי – תַּכְשִׁיט. כְּלִי – בַּגָּד.

מא לְכַתֵּב בְּגוֹף – לְקַעֲקַע בְּגוֹף הָאָדָם כְּחוֹבֵת שְׂאִינָה נִמְחַקֶּת.

מב שַׁעֲטָנָז – בַּגָּד עֲשׂוּי מִצְמַח וּפְשִׁתִּים בִּיחֹד. פּוֹמְרֵי – כּוֹהֵנִי (שְׂמִשִּׁי) עֲבֹדָה זָרָה.

מג לְהַקִּיף פֶּאֶת רֹאשׁ – לְגַלַּח בְּתַעַר אֶת צַדְדֵי הָרֹאשׁ.

מד לְהִשְׁחִית – לְגַלַּח בְּתַעַר.

מה לְהִתְגַּדֵּד – לְפַצּוֹעַ אֶת הַגּוֹף כְּאִבֵּל עַל הַמֵּת. וּבִלְשׁוֹן הַתְּלָמוּד: "גִּידְדָה – כְּכִלִּי; וּשְׂרִיטָה – בִּיד" (בבלי מכות כא, א).

מו לִשְׁכַּן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדַרְדָּר הַזֶּה עוֹד" (דברים יז, טז).
 וביאורנו שם).

מז לְתוֹר – לַחֲפֵשׁ. "אַחֲרֵי לִבְכַּכְּם – זֹו מִיְנֹות. 'אַחֲרֵי עֵינֵיכֶם' – זֹו זִנוּת" (עבודה זרה ב, 43).

מח לְשַׁבְּעָה עֲמִמִּין – וְכֵן לֹכֵל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה (עבודה זרה י, א).

נ לְחַן – יֵשׁ לָהּ כִּמְהָ מִשְׁמַעוּת: 'לְרַחֵם', 'לְתַת חַנּוּיָהּ', 'לְתַת חֵן', 'לְתַת מִתְנַת חֵינָם' (עבודה זרה פרק י).

נא לְהוֹשִׁיב עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה בְּאֶרְצֵנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרְצְךָ" (שמות כג, לג).

נד לְהִרְחִיק – שֶׁלֹּא לְהִתְחַתֵּן עִם גֵּר אֲדוּמִי אֶלֶּא אַחֲרַיִם שְׁלוֹשָׁה דוֹרוֹת.

נז כָּל שֵׁשׁ בּוֹ הַשְׁתַּתָּה – לְרִבּוֹת מִי שֶׁמִּשְׁבַּר כָּלִים בְּחַמְתּוֹ וְקוֹרַע בְּגָדִים לְחֵינָם וְכִדּוּמָה (מלכים ו, ח-י).

נח לֹא תַעֲרֹץ – אֶל תִּשְׁבַּר רֹוּחַן (עפ"י ת"א).

נט שְׁלֹא יִסּוּר מִלְּבַבְנוּ מַעֲשֵׂה עֲמִלְק הָרַע שֶׁעָשָׂה לָנוּ, הָרַעִים וְאִרְיִבְתּוֹ בְּדַרְדָּר.

מו שְׁלֹא לִשְׁכַּן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדַרְדָּר הַזֶּה עוֹד" (דברים יז, טז).

מז שְׁלֹא לְתוֹר אַחֲרַיִם מְחֻשְׁבוֹת הַלֵּב וְרֵאִיתָ הָעֵינַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תוֹרוּ אַחֲרֵי לִבְכַּכְּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" (במדבר טו, לו).

מח שְׁלֹא לְכָרַת בְּרִית לְשַׁבְּעָה עֲמִמִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית" (דברים ז, ב).

מט שְׁלֹא לְהַחֲיוֹת אָדָם מִשַּׁבְּעָה עֲמִמִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחֲיֶה כָּל נֶשְׁמָה" (דברים כ, טז).

נ שְׁלֹא לְחַן עַל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַחֲנִם" (דברים ז, ב).

נא שְׁלֹא לְהוֹשִׁיב עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה בְּאֶרְצֵנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרְצְךָ" (שמות כג, לג).

נב שְׁלֹא לְהִתְחַתֵּן בְּעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם" (דברים ז, ג).

נג שְׁלֹא יִשָּׂא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בַת יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יָבֹא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בְּקִהְלֵי יִי" (דברים כג, ד).

נד שְׁלֹא לְהִרְחִיק זֶרַע עֲשׂוֹ מִן הַקֶּהֱלֵ אֶלֶּא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִתְעַב אֲדָמִי" (דברים כג, ח).

נה שְׁלֹא לְהִרְחִיק מִצְרֵי מְלָכוֹא בְּקִהְלֵ אֶלֶּא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִתְעַב מִצְרֵי" (שם).

נו שְׁלֹא לְקַרֵּא שְׁלוֹם לְעַמּוּן וּמוֹאָב בְּתַחֲלָה בְּשַׁעַת מְלַחְמָהּ כְּשֶׁאָר גּוֹיִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְטַבְתָּם" (דברים ז, כג).

נז שְׁלֹא לְהִשְׁחִית אֵילָנֵי מֵאֲכָל, וְכֵן כָּל שֵׁשׁ בּוֹ הַשְׁתַּתָּה אֲסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה" (דברים כ"ט).

נח שְׁלֹא יִירָאוּ אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה וְלֹא יִפְחָדוּ מֵאוֹיְבֵיהֶם בְּשַׁעַת מְלַחְמָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם" (דברים ז, כב); "לֹא תִירָאוּם" (שם ג, כב).

נט שְׁלֹא יִסּוּר מִלְּבַבְנוּ מַעֲשֵׂה עֲמִלְק הָרַע שֶׁעָשָׂה לָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁכַּח" (דברים כה, ט).

- ס** **כַּרְפַת הַשָּׁם** – קללה בלשון סגיי נהור. וְנִקְבַּ – מי שמפרש את שם ה' ומקלל אותו (רש"י שם; עבודה זרה ב,ז). כַּרְת – ראה לעיל ביאור מצוות עשה סט.
- סא** **שְׁבוּעַת בְּטוּי** – שנשבע על שקר שנעשה דבר מה או שלא נעשה, או שנשבע לעשות דבר מה או שלא לעשותו, ולא קיים את שבועתו (שבועות א,א; מ"מ בהלכות טוען ונטען ב,ב).
- סב** **לְשׁוּא** – לחינם, כגון הנשבע על האיש שהוא אישה (שבועות א,ד).
- סג** **לְחַלְלֵל** – הפך קידוש השם (לעיל עשה ט).
- סד** **לְנִסּוֹת אֶת דְּבַר יי** – לאחר שהתברר שהנביא הוא נביא אמת, אסור לפקפק עוד בנבואתו ולחקור אותו יותר מדי (ויסודי התורה י,ה).
- סה** **שֵׁלָא לְאַבְדַּ לְאִשָּׁה** – שלא להשחית פְּתָבֵי הַקֶּדֶשׁ – התנ"ך.
- סו** **שֵׁלָא לְיַלֵּין הַצְּלוּב** – שלא ישאיר על העץ בלילה את שתלאוהו בית דין.
- סז** **לְהַשְׁבִּית** – לבטל.
- סח** **שֵׁלָא יִכְנֵס בְּהֵן לְהִיכָל בְּכָל עֵת**, שְׁנַאֲמַר: "וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֶּדֶשׁ" (ויקרא טז,ב).
- סט** **שֵׁלָא יִכְנֵס בְּעַל מוּם מִן הַמְזַבַּח וְלִפְנֵים לְהִיכָל**, שְׁנַאֲמַר: "אֲךָ אֶל הַפְּרָכֶת לֹא יָבֵא" (ויקרא כא,כג).
- ע** **שֵׁלָא יַעֲבֹד בְּעַל מוּם**, שְׁנַאֲמַר: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב" (ויקרא כא,יז).
- עא** **שֵׁלָא יַעֲבֹד בְּעַל מוּם עוֹבֵר**, שְׁנַאֲמַר: "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב" (ויקרא כא,יח).
- שאנו מזהרין על כרפת השם, שנאמר: "אלהים לא תקלל" (שמות כב,כז), ונאמר בענש: "ונקב שם יי מות יומת" (ויקרא כד,טז), וזה הפלל: כל שענש עליו הפתוב כרת או מיתת בית דין – הרי זו מצוות לא תעשה, חוץ ממילה ופסח, שהן בכרת והן מצוות עשה.**
- סא שלא לעבור על שבועת בטוי, שנאמר: "ולא תשבעו בשמי לשקר" (ויקרא יט,יב).**
- סב שלא לשבע לשוא, שנאמר: "לא תשא את שם יי אלהיך לשוא" (שמות כו,י; דברים ה,י).**
- סג שלא לחלל את השם הקדוש, ברוף הוא, שנאמר: "ולא תחללו את שם קדשי" (ויקרא כב,לב).**
- סד שלא לנסות את דבר יי, שנאמר: "לא תנסו את יי אלהיכם" (דברים ו,טז).**
- סה שלא לאבד בית המקדש או בתי פניסיות או בתי מדרשות, וכן אין מוחקין את השמות המקדשין ואין מאבדים את כתבי הקדש, שנאמר: "אבד תאבדון... ואשריהם תשרפון [...] לא תעשון כן ליי אלהיכם" (דברים יב,ג-ד).**
- סו שלא ילין הצלוב על העץ, שנאמר: "לא תלין נבלתו על העץ" (דברים כא,כג).**
- סז שלא להשבית שמירה סביב למקדש, שנאמר: "ושמרתם את משמרת הקדש" (במדבר יח,ה).**
- סח שלא יכנס בהן להיכל בכל עת, שנאמר: "ואל יבא בכל עת אל הקדש" (ויקרא טז,ב).**
- סט שלא יכנס בעל מום מן המזבח ולפנים להיכל, שנאמר: "אך אל הפרכת לא יבא" (ויקרא כא,כג).**
- ע שלא יעבד בעל מום, שנאמר: "אשר יהיה בו מום לא יקרב" (ויקרא כא,יז).**
- עא שלא יעבד בעל מום עובר, שנאמר: "כל איש אשר בו מום לא יקרב" (ויקרא כא,יח).**

עב שְׁלֹא יִתְעַסְקוּ הַלְוִיִּים בְּעִבּוֹדַת הַכֹּהֲנִים וְלֹא הַכֹּהֲנִים בְּעִבּוֹדַת הַלְוִיִּים, שְׁנֹאֲמַר: "אֶל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא יָמוּתוּ גַם הֵם גַּם אִתָּם" (במדבר יח, ג).

עג שְׁלֹא יִכְנָס לְמִקְדָּשׁ – הַכֹּהֵן. וְלֹא יוֹרֵה בַתּוֹרָה – לֹא יִפְסוֹק הַלְכָה בְּמִצַּב זֶה, וּמִצוּהָ זֹאת חַלָּה גַם עַל מִי שְׁאִינוּ כֹהֵן (ביאת מקדש א, ג-ד).

עד הָזֵר – שְׁאִינוּ כֹהֵן.

עג שְׁלֹא יִכְנָס לְמִקְדָּשׁ וְלֹא יוֹרֵה בַתּוֹרָה שְׁתוּי יֵינן, שְׁנֹאֲמַר: "יֵינן וְשִׁכְרֵן אֶל תִּשְׁתֶּן... בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד... וְלִהְיוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא יט, יא).

עד שְׁלֹא יַעֲבֹד הָזֵר בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "וְזֵר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם" (במדבר יח, ד).

עה יִזְוָרוּ – יִפְרְשׁוּ, יִתְרַחֲקוּ.

עה שְׁלֹא יַעֲבֹד כֹּהֵן טָמֵא, שְׁנֹאֲמַר: "וְיִזְוָרוּ מִקְדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כב, ב).

עו טָבוּל יוֹם – טָמֵא שֶׁטָּבַל וּמִמַּתִּין עַד אַחֵר צִאת הַכּוֹכָבִים לְהַשְׁלֵמַת טְהוּרָתוֹ אֲסוּר לוֹ לְעַבּוֹד בְּמִקְדָּשׁ (ביאת המקדש ד, ד).

עז לְעִזְיָה – הַחֲצֵר סָבִיב הַהֵיכָל (הַמְבֻנָה הַמְרֻכָזִי בְּמִקְדָּשׁ), הַכּוֹלֵלֶת אֶת 'עִזְרוֹת הַכֹּהֲנִים' וְאֶת 'עִזְרוֹת יִשְׂרָאֵל', אֲבָל לֹא 'עִזְרוֹת נָשִׁים' (בית הבחירה א, ה; פה"מ מידות ב, ו).

עח מִחְנֵה לְוִיָּה... הֵר הַבֵּית – הֵר הַבֵּית בְּמִקְדָּשׁ הוּא הַמְקַבֵּל לְמַחְנֵה לְוִיָּה שֶׁבְּמִשְׁכַּן.

עט גְּזִית – אֲבָנִים מְסוּתוֹת בְּכָלִי בְרוֹז.

פ שְׁלֹא לְפַסֵּעַ – שֶׁאֲסוּר לְעַשׂוֹת מְדֻרָגוֹת ("מַעֲלֹת") לְמִזְבֵּחַ אֲלֵא מִשְׁטַח מְשׁוּפָע (כַּבֵּשׂ), מִפְּנֵי שֶׁהַמְדֻרָגוֹת מַחֲיִיבוֹת אֶת הַצּוֹעֵד לְפַסּוֹעַ פְּסִיעוֹת גְּסוּת (רֵאשׁוּת ס"ה"מ; בֵּית הַבְּחִירָה א, יז).

פא תּוֹקֵד – תִּבְעֵר.

פב שְׁלֹא לְהִקְטִיר – מִלְבַּד הַקְּטוּרֶת שֶׁמִּצְוָה לְהִקְטִיר אוֹתָהּ עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב.

פג בְּמִתְכַנֵּת – בְּהִרְכֵּב זֶהָה לְקִטְרוֹת שֶׁמִּקְטִירִים לָהּ (הַשֵּׁלֶם לְעֵיל עֲשֵׂה כח). שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה – שֶׁמֶן מְבוּשֵׁם לְמִשְׁחַח כֹּהֲנִים גְּדוּלִים וּמְלָכִים (לְתִיאֹרוֹ וּלְמִצְוָתוֹ רֵאשׁוּת כלי המקדש א, א-י).

פד לְסוּף – לְמִשׁוֹחַ. זֵר – שְׁאִינוּ לֹא כֹהֵן גְּדוּל וְלֹא מֶלֶךְ.

עו שְׁלֹא יַעֲבֹד כֹּהֵן טָבוּל יוֹם עַד שֶׁיַּעֲרִיב שֶׁמֶשׁוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (ויקרא כא, ו).

עז שְׁלֹא יִכְנָס טָמֵא לְעִזְיָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מִחְנֵיהֶם" (במדבר ה, ג) – זֶה מִחְנֵה שְׁכִינָה.

עח שְׁלֹא יִכְנָס טָמֵא לְמִחְנֵה לְוִיָּה, שֶׁפְּנִגְדוּ לְדוֹרוֹת הֵר הַבֵּית, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יָבֵא אֶל תּוֹךְ הַמִּחְנֵה" (דברים כג, יא) – זֶה מִחְנֵה לְוִיָּה.

עט שְׁלֹא לְבָנוֹת אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ גְּזִית, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִבְנֶה אֶתְהֵן גְּזִית" (שמות כ, כא).

פ שְׁלֹא לְפַסֵּעַ עַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחֵי" (שמות כ, כב).

פא שְׁלֹא לְכַבּוֹת אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֹאֲמַר: "אֵשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ, לֹא תִכְבֶּה" (ויקרא ו, ו).

פב שְׁלֹא לְהִקְטִיר וּלְהִקְרִיב בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲלוּ עֲלָיו קִטְרֹת זֵרָה..." (שמות לט, ט).

פג שְׁלֹא לְעַשׂוֹת בְּמִתְכַנֵּת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְמִתְכַנֵּתוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ" (שמות ל, לב).

פד שְׁלֹא לְסוּף בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה זֵר, שְׁנֹאֲמַר: "עַל בְּשׂוֹר אָדָם לֹא יִסָּךְ" (שם).

פה שְׁלֹא לְעַשׂוֹת בְּמִתְכַנֵּת הַקְּטִרֶת, שְׁנֹאֲמַר: "(ו) בְּמִתְכַנֵּתָהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" (שמות ל, לו).

ק אָתְנָן – שכר הזונה. "האומר לזונה: 'הא לך דבר זה בשכרך'" (איסורי מובח ד,ח). מְחִיר – "האומר לחברו: 'הא לך טלה זה תחת כלב זה'" (שם,טו).

קא שְׁנֵאמַר: "וְשׂוֹר אוֹ שָׂה, אֹתוֹ וְאֵת בְּנָו לֹא תִשְׁחָטוּ בַיּוֹם אֶחָד" – שאסור לשחוט את האם ואת בנה או בתה באותו היום.

קב זֵית – שמן זית.

קג לְבוֹנָה – ראה לעיל ביאור מצות עשה כז.

קד שׂוֹטָה – ראה לעיל ביאור מצות עשה רכג.

קו לְהִמִּיר – להחליף בהמה שהוקדשה בבהמה אחרת, שאומר: "בהמה זו תהיה במקום הבהמה המוקדשת".

קז לְשִׁנוֹת אֵת הַקְּדָשִׁים – כגון לעשות קרבן אשם מקרבן שהיה מיעוד לשלמים.

קי שְׂדֵה הַחֲרָם – שדה שהקדיש אותו בעליו לה' ואמר: 'הרי זה חרם (=אסור עליי בחרם)', שצריך לתת אותה לכהן.

קיב יִבְדִּיל – יפריד את ראש העוף מגופו כשמולק את חטאת העוף.

קיג לְעֵבֵד בְּקָדָשִׁים – לעשות מלאכה בבהמה שהוקדשה לה'.

קיד לְגֹזֹז – את צמר הכבשים.

קיטו הַפֶּסַח – קרבן הפסח.

ק שְׁלֹא לְהַקְרִיב אֶתְנָן וּמְחִיר, שְׁנֵאמַר: "לֹא תְבִיא אֶתְנָן זֹנָה וּמְחִיר כְּלָב" (דברים כג,יט).

קא שְׁלֹא לְשַׁחֵט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנָו, שְׁנֵאמַר: "אֹתוֹ וְאֵת בְּנָו לֹא תִשְׁחָטוּ בַיּוֹם אֶחָד" (ויקרא כב,כח).

קב שְׁלֹא לִתֵּן זֵית בְּמִנְחַת חוּטָא, שְׁנֵאמַר: "לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן" (ויקרא ה,יא).

קג שְׁלֹא לִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה" (שם).

קד שְׁלֹא יִתֵּן זֵית בְּמִנְחַת שׂוֹטָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא יִצַּק עָלָיו שֶׁמֶן" (במדבר ה,טו).

קה שְׁלֹא לִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה" (שם).

קו שְׁלֹא לְהִמִּיר, שְׁנֵאמַר: "לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ" (ויקרא כז,י).

קז שְׁלֹא לְשִׁנוֹת אֵת הַקְּדָשִׁים מִקְּרָבָן לְקְרָבָן, שְׁנֵאמַר בְּבָכוֹר: "לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ" (ויקרא כז,כ), כְּלוּמַר לֹא יִקְדִּישֶׁנּוּ לְקְרָבָן אַחֵר.

קח שְׁלֹא לְפָדוֹת בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "אֶף בְּכוֹר שׂוֹר... לֹא תִפְדֶּה" (במדבר יח,יז).

קט שְׁלֹא לְמַכֵּר מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא יִגְאָל" (ויקרא כז,לג).

קי שְׁלֹא לְמַכֵּר שְׂדֵה הַחֲרָם, שְׁנֵאמַר: "כָּל חֲרָם [...] לֹא יִמָּכַר" (ויקרא כז,כח).

קיא שְׁלֹא לְפָדוֹת שְׂדֵה הַחֲרָם, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִגְאָל" (שם).

קיב שְׁלֹא יִבְדִּיל בְּחִטָּאת הָעוֹף, שְׁנֵאמַר: "וּמִלֵּק אֵת רֵאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל" (ויקרא ה,ח).

קיג שְׁלֹא לְעֵבֵד בְּקָדָשִׁים, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַעֲבֹד בְּבָכוֹר שׂוֹרְךָ" (דברים טו,יט).

קיד שְׁלֹא לְגֹזֹז אֵת הַקְּדָשִׁים, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִגְזֹז בְּכוֹר צֹאנְךָ" (שם).

קיטו שְׁלֹא יִשְׁחַט הַפֶּסַח וְהִחְמִץ קַיִם, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִשְׁחַט עַל חֲמֵץ דָּם זִבְחִי" (שמות לד,כה).

קכט שְׁלֹא יֹאכַל אָדָם שְׁנַטְמָא קְדָשִׁים, שְׁנַאֲמַר: "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֶׁר מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִי וְטַמְאָתוֹ עָלָיו" (ויקרא ז, ב).

קל שְׁלֹא לֵאכַל מִן הַקְּדָשִׁים שְׁנַטְמָאוּ, שְׁנַאֲמַר: "וְהִבְשֶׁר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֹאכַל" (ויקרא ז, ט).

קלא שְׁלֹא לֵאכַל נוֹתֵר, שְׁנַאֲמַר: "וְאֶכְלִיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא... וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא" (ויקרא יט, ח).

קלב שְׁלֹא לֵאכַל פְּגוּל, שְׁנַאֲמַר: "הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחַשֵׁב לוֹ פְּגוּל יְהִי, וְהִנֵּפֶשׁ הָאֶכְלֹת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָה תִשָּׂא" (ויקרא ז, ח), וְהוּא בְּכָרֵת.

קלג שְׁלֹא יֹאכַל זֶר תְּרוּמוֹת, שְׁנַאֲמַר: "וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קִדָּשׁ" (ויקרא כב, ו).

קלד שְׁלֹא יֹאכַל אֶפְלוֹ תוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשֹׁכֵירוֹ תְּרוּמָה, שְׁנַאֲמַר: "תוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשֹׁכֵיר לֹא יֹאכַל קִדָּשׁ" (שם).

קלה שְׁלֹא יֹאכַל עֶרֶל תְּרוּמָה, וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר קְדָשִׁים. וְדָבָר זֶה לְמַדּוֹ הַכְּתוּב מִן הַפֶּסַח בְּגִזְרֵה שָׁנָה, וְאִינוּ בְּפִרוּשׁ מִן הַתּוֹרָה. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שְׂאִסוּר עֶרֶל בְּקְדָשִׁים מִגּוּפֵי תוֹרָה, וְאִינוּ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

קלו שְׁלֹא יֹאכַל כֹּהֵן טָמֵא תְּרוּמָה, שְׁנַאֲמַר: "אִישׁ מִזְרַעְךָ... בְּקְדָשִׁים לֹא יֹאכַל" (ויקרא כב, ד; ושם: מִזְרַע אֲהֲרֹן).

קלז שְׁלֹא תֹאכַל חֲלָלָה קִדָּשׁ, לֹא תְּרוּמוֹת וְלֹא חֲזֵה וְשׁוֹק, שְׁנַאֲמַר: "וּכְבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זֶר הִיא בְּתְרוּמַת הַקְּדָשִׁים לֹא תֹאכַל" (ויקרא כב, יב).

קלח שְׁלֹא תֹאכַל מִנְחַת כֹּהֵן, שְׁנַאֲמַר: "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל" (ויקרא ו, טז).

קלט שְׁלֹא לֵאכַל בְּשֶׁר חֲטָאוֹת הַנֶּעֱשׂוֹת בְּפָנִים, שְׁנַאֲמַר: "וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה" (ויקרא ו, כג).

קמ שְׁלֹא לֵאכַל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהֻטַּל בָּהֶם מוֹם בְּכֹנֶה, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל תוֹעֵבָה" (דברים יד, ג) – לְמַדְּנוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה שֶׁבְּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהֻטַּל בָּהֶם מוֹם הַכְּתוּב מִדְּבָר.

קלא נוֹתֵר – בְּשֶׁר הַנוֹתֵר מִן הַקֶּרֶבֶן לְאַחַר הַזִּמְן שְׁמוּתוֹר לֹאכּוֹל אוֹתוֹ (פְּסוּלֵי הַמוֹקְדָּשִׁין יג, ג; יח, ז).

קלב פְּגוּל – קֶרֶבֶן שֶׁנִּשְׁחַט מִתּוֹךְ מַחֲשֵׁבָה לֹאכּוֹל מִמֶּנּוּ אוֹ לְהַקְרִיב אוֹתוֹ אוֹ לְזַרוֹק אֶת דָּמוֹ לְאַחַר הַזִּמְן שְׁמוּתוֹר לְעֵשׂוֹת כֵּן (שם יג, א; יח, ג). לֹא יִחַשֵׁב לוֹ – לֹא יַעֲלֶה לוֹ הַקֶּרֶבֶן.

קלג תְּרוּמוֹת – הַמִּתְנּוֹת מִן הַפִּירוּת, הַמִּיּוֹעֲדוֹת לְכַהֲנִים.

קלד תוֹשֵׁב כֹּהֵן – שֶׁנִּשְׁכַּר לְכַהֵן לְעוֹלָם. שֹׁכֵיר – שֶׁנִּשְׁכַּר לְכַהֵן לְזִמְן מִסוּיִם (תְּרוּמוֹת ו, ה).

קלה בְּגִזְרֵה שָׁנָה – אַחַת מִן הַמִּידוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן: לִיּוֹד דִּין בְּעִנְיֵין אַחַד מִעִנְיֵין אַחַר בְּאַמְצַעוֹת מִיֵּלִים מִשׁוֹתְפוֹת הָאִמּוּרוֹת בָּהֶם בַּתּוֹרָה. גּוּפֵי תוֹרָה – עִיקְרֵי הַתּוֹרָה עִם פִּירוּשֶׁיהָ הַמְּקוּבָּלִים בְּמִסּוּרֵת שֶׁבַע פֶּה מִפִּי מִשָּׁה רַבְּנוֹ. דְּבָרֵי סוּפְרִים – תְּקַנַּת חֲכָמִים, מִדְּרַבָּנִין.

קלז חֲלָלָה – שְׁנוּלְדָה מֵאִיסוּרֵי כַּהֲנֹנָה אוֹ שֶׁהִיִּיתָה אִסוּרָה לְכַהֵן וְנִבְעֵלָה לוֹ (אִיסוּרֵי בִיאָה יט, א). חֲזֵה וְשׁוֹק – שֶׁל בַּהֲמָה, הַנִּיתָנִים לְכַהֲנִים. כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זֶר – שֶׁתִּינָשָׂא לְמִי שֶׁאִינוּ כַּהֵן.

קלח כְּלִיל תִּהְיֶה – תִּישְׂרַף כּוֹלָה בְּאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

קלט הַנֶּעֱשׂוֹת בְּפָנִים – שֶׁדָּמָן נִכְנַס לְהִיכָל אוֹ לְמִזְבֵּחַ הַזֹּהָב אוֹ לְקוֹדֶשׁ הַקּוֹדְשִׁים לְהִזּוֹת מִמֶּנּוּ.

קמ פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין – בְּעֵלֵי חַיִּים שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ לְקֶרֶבֶן וְנִפְסְלוּ.

- קמא** מְעַשֵׂר שְׁנֵי – ראה ביאור מצוות עשה קכח.
- קמא** שְׁלֹא לֶאֱכֹל מְעַשֵׂר שְׁנֵי שְׁלֹדֶגֶן חוּץ לִירוּשָׁלַם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ מְעַשֵׂר דְּגַגְנָךְ" (דברים יב, ז).
- קמב** תִּירוּשׁ – יין.
- קמב** שְׁלֹא לֶאֱכֹל מְעַשֵׂר שְׁנֵי שְׁלֵתִירוּשׁ חוּץ לִירוּשָׁלַם, שְׁנֹאֲמַר: "תִּירוּשֶׁךָ" (שם).
- קמג** יֶצֶהָר – שמן.
- קמג** שְׁלֹא לֶאֱכֹל מְעַשֵׂר שְׁנֵי שְׁלִיֶצֶהָר חוּץ לִירוּשָׁלַם, שְׁנֹאֲמַר: "וַיֶּצֶהָרְךָ" (שם).
- קמד** תָּמִים – שאין בו מום.
- קמד** שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוּכַל... וּבְכוֹרֹת" (שם).
- קמה** יֶאֱכְלוּ הַפְּהָנִים חֲטָאת וְאֶשֶׁם חוּץ לְעֶזְרָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוּכַל... בְּקֶרֶךָ וְצֹאנֶךָ" (שם); מְפִי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ שְׁלֹא בָּא הַכְּתוּב אֶלֶּא לְאַסֹּר בְּשׁוֹר חֲטָאוֹת וְאֶשְׁמוֹת חוּץ לְעֶזְרָה, לְפִי שֶׁכָּל דְּבַר שִׁיֶּאֱכַל חוּץ לְמָקוֹם אֲכִילָתוֹ – "לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ" אֶקְרָא בּוֹ.
- קמו** מוּעֵל – המעילה היא שימוש אסור בנכסי בית המקדש, בין שהוקדשו לקרבן בין שהוקדשו למקדש (מעילה א, א).
- קמו** שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּשׁוֹר הַעֹלָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוּכַל... וְכָל נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ" (שם), כְּלוּמַר: לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ. וְזוֹ הִיא אֲזִיזָה שְׁלֵכָל מוּעֵל, שְׁלֹא יִהְיֶה מִן הַקֳּדָשִׁים הָאֲסוּרִין לְהִנּוּחַ מִהֵן. וְאִם נִהְיֶה – מְעַל.
- קמז** קְדָשִׁים קָלִים – "שלמים שליחיד והבכור והמעשר והפסח" (מעשה הקרבנות א, יז).
- קמז** שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּשׁוֹר קְדָשִׁים קָלִים קָדָם זְרִיקַת דָּמִים, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוּכַל... וְנִדְבַתֶּיךָ" (שם), כְּלוּמַר: לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל נִדְבוּתֶיךָ עַד שִׁיזְרֹק דָּמָם.
- קמח** יָר – שאינו כהן. קְדָשִׁים קְדָשִׁים – "וכל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים שלעצרת נקראים 'קודשי קודשים'" (שם).
- קמח** שְׁלֹא יֹאכַל יָר בְּשׁוֹר קְדָשִׁים קְדָשִׁים, שְׁנֹאֲמַר: "וְיָזַר לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם" (שמות כט, לג).
- קמט** כֶּהֵן בְּכוֹרִים קָדָם הַנְּחָה בְּעֶזְרָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוּכַל... וְתִרְוַמַת יָדְךָ" (דברים יב, ז) – אֵלוּ הַבְּכוֹרִים.
- קנ** מְעַשֵׂר שְׁנֵי בְּטַמְאָה, וְנֶאֱפְלוּ בִירוּשָׁלַם, עַד שִׁיֶּפְדָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא בַעֲרִיתִי מִמֶּנּוּ בְּטַמְאָה" (דברים כו, יד).
- קנא** בְּאֲנִינּוֹת – צער (ראה אכל א, ט), והכוונה כאן למי שהוא 'אונן', מי שמת אחד מקרוביו שהוא חייב להתאבל עליהם ועדיין לא נקבר (ראה מעשר שני ג, ו).
- קנא** שְׁלֹא לֶאֱכֹל מְעַשֵׂר שְׁנֵי בְּאֲנִינּוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא אֲכַלְתִּי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ" (שם).
- קנב** דְּמֵי מְעַשֵׂר שְׁנֵי – המעות שפדה בהם את המעשר שני.
- קנב** שְׁלֹא לְהוֹצִיא דְּמֵי מְעַשֵׂר שְׁנֵי בְּשַׁאֲרֵי דְּבָרִים שְׁאִין בָּהֶם אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ"

- לַמֵּת" (שם), וְכֵל שֶׁהוּא חוּץ לְצִרְכֵי הַגּוֹף הַחַי – "נִתְּנִי מִמֶּנּוּ לַמֵּת" אֶקְרָא בוּ.
- קנג** שְׁלֵא לְאָכַל טָבֵל, וְהִטְבֵּל הוּא הַדְּבָר שֶׁגְּדוּלְיוֹ מִן הָאֶרֶץ הַחַיִּב בְּתְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת שְׁלֵא הוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ תְרוּמוֹת יי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶת אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה" (ויקרא כב, טו), כְּלוּמַר: דְּבָרִים שֶׁהֵם עֲתִידִין לְהָרִים אוֹתָן לַיהוָה – לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתָן חַל וְיֵאָכְלוּ אוֹתָן בְּטָבֵלָן.
- קנד** שְׁלֵא לְהִקְדִּים תְּרוּמָה לְבַכּוּרִים, וְלֹא מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן לְתְרוּמָה, וְלֹא מַעֲשֶׂר שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן, אֲלֵא מוֹצִיאִין עַל הַסֵּדֶר: בְּכוּרִים תְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּן תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וְאַחַר כֵּן מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן, וְאַחַר כֵּן מַעֲשֶׂר שְׁנֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִלֶּאֱתָךְ וּדְמֶעַף לֹא תֹאחֵר" (שמות כב, כח), כְּלוּמַר: לֹא תֹאחֵר דְּבָר הָרְאוּי לְהִקְדִּימוּ.
- קנה** שְׁלֵא לְאַחַר הַנְּדָרִים וְהַנְּדָבוֹת שֶׁנֶּדַר וְשֶׁנֶּדַב, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאחֵר לְשִׁלְמוֹ" (דברים כג, כב).
- קנו** שְׁלֵא לְעַלּוֹת לְחַג בְּלֹא קֶרֶבֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יֵרְאוּ פְּנֵי רִיקָם" (שמות כג, טו).
- קנז** שְׁלֵא לְעַבֹּר עַל דְּבָרִים שֶׁאִסַּר אָדָם עַל נַפְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִחַל דְּבָרוֹ" (במדבר לג, ג).
- קנח** שְׁלֵא יִקַּח כֶּהֵן זוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִשָּׁה זוֹנָה [...] לֹא יִקְחוּ" (ויקרא כא, ז).
- קנט** שְׁלֵא יִקַּח כֶּהֵן חֲלָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ" (שם).
- קס** שְׁלֵא יִקַּח כֶּהֵן גְּרוּשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ" (שם).
- קסא** שְׁלֵא יִקַּח כֶּהֵן גְּדוּל אֶלְמָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶלְמָנָה וְגְרוּשָׁה וְחֲלָלָה זוֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקְחוּ" (ויקרא כא, ד).
- קסב** שְׁלֵא יִבְעַל כֶּהֵן גְּדוּל אֶלְמָנָה וְאֶפְלוּ בְּלֹא קְדוּשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁמְחַלְלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִחַל לְזָרְעוֹ בְּעַמּוּיוֹ" (ויקרא כא, טו) – הֵרִי הוּא מְזַהֵר שְׁלֵא לְחַלֵּל כְּשֶׁרָה.
- קסג** שְׁלֵא יִכְנַס כֶּהֵן לְמִקְדָּשׁ פְּרוּעַ רֵאשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרֵאשִׁיכֶם אֶל תְּפָרְעוֹ" (ויקרא י, י).
- קנד** מִלֶּאֱתָךְ – הַבִּיכּוּרִים, כְּשֶׁמִּתְמַלֵּאת הַתְּבוּאָה וּמִבְשִׁילָה (רש"י). וּדְמֶעַף – הַתְּרוּמָה (פ"ח מ' אהלות טז, ה).
- קנו** לְעַלּוֹת לְחַג – לְעַלּוֹת לִירוּשָׁלַיִם בְּשִׁלוֹשַׁת הַרְגָלִים וּלְחַגּוּג שָׁם.
- קנז** לֹא יִחַל דְּבָרוֹ – אֵל יִחַלֵּל אֶת אִמֵּירוֹ.
- קנח** זוֹנָה – בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְעֵלָה לְמִי שֶׁהִיא אִסוּרָה לְהִינָשֵׂא לוֹ אוֹ שֶׁנִּבְעֵלָה לְחַלֵּל (= מִי שֶׁנִּגְדַּל לְאַחַד מֵאִיסוּרֵי כַהֲנֻת) אוֹ שֶׁאִינָה בַּת יִשְׂרָאֵל (אִיסוּרֵי בִיאה יח, א).
- קנט** חֲלָלָה – רָאה לְעֵיל לֹא תַעֲשֶׂה קְלוּ.
- קסג** פְּרוּעַ רֵאשׁ – שֶׁלֹּא הִסְתַּפֵּר, שֶׁהוּא "דֶּרֶךְ נְיוּול" (בִּיאת הַמִּקְדָּשׁ א, יז).

קסד **שְׁלֹא יִכְנֶס כְּהֵן לְמִקְדָּשׁ קְרוּעַ בְּגָדִים, שְׁנֹאֲמַר:**
 "וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ" (שם).

קסה **שְׁלֹא יֵצֵא כְּהֵן מִן הָעֶזְרָה בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, שְׁנֹאֲמַר:**
 "וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ" (ויקרא יז).

קסו **שְׁלֹא יִטְמֵא כְּהֵן הַדְּיוּט לְשָׂאֵר מֵתִים, שְׁנֹאֲמַר:**
 "לִנְפֶשׁ לֹא יִטְמֵא בְּעַמְיוֹ" (ויקרא כא, א).

קסז **שְׁלֹא יִטְמֵא כְּהֵן גְּדוֹל וְאֶפְלוֹ לְקְרוּבָיו, שְׁנֹאֲמַר:**
 "לְאָבִיו וְלֵאמוֹ לֹא יִטְמֵא" (ויקרא כא, יא).

קסח **שְׁלֹא יִכְנֶס כְּהֵן גְּדוֹל עִם מֵת, שְׁנֹאֲמַר:** "וְעַל כָּל נִפְשַׁת
 מֵת לֹא יָבֵא" (שם) – כִּף לְמָדוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁהוּא
 חֵיב בְּכָל יָבוֹא וְחַיִּב בְּכָל יִטְמֵא.

קסט **שְׁלֹא יִקַּח כָּל שִׁבְט לְוֵי חֶלֶק בְּאֶרֶץ, שְׁנֹאֲמַר:** "וְנַחֲלָה
 לֹא יִהְיֶה לוֹ" (דברים יח, ב).

קע **שְׁלֹא יִקַּח כָּל שִׁבְט לְוֵי חֶלֶק בַּבְּזָה בְּשַׁעַת כְּבוֹשׁ
 הָאֶרֶץ, שְׁנֹאֲמַר:** "לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם..." (דברים
 יח, א).

קעא **שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת קְרָחָה עַל מֵת, שְׁנֹאֲמַר:** "וְלֹא תִשְׁיִמוּ
 קְרָחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת" (דברים יח, א).

קעב **שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּהֵמָה טְמֵאָה, שְׁנֹאֲמַר:** "אַף אֵת זֶה לֹא
 תֹאכְלוּ מִמֶּעֲלֵי הַגֶּגֶר" (ויקרא יד, ד; דברים יד, ז).

קעג **שְׁלֹא לֶאֱכֹל דָּג טְמֵא, שְׁנֹאֲמַר:** "וְשִׁשְׁקָן יִהְיוּ לָכֶם,
 מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא יא, יא).

קעד **שְׁלֹא לֶאֱכֹל עוֹף טְמֵא, שְׁנֹאֲמַר:** "וְאֵת אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ
 מִן הָעוֹף, לֹא יֶאֱכְלוּ" (ויקרא יא, יג).

קעה **שְׁלֹא לֶאֱכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף, שְׁנֹאֲמַר:** "[וְ]כֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף
 טְמֵא הוּא לָכֶם, לֹא יֶאֱכְלוּ" (דברים יד, יט).

קעו **שְׁלֹא לֶאֱכֹל שֶׁרֶץ הָאֶרֶץ, שְׁנֹאֲמַר:** "וְכֹל הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ
 עַל הָאֶרֶץ, שֶׁקָּץ הוּא לֹא יֶאֱכָל" (ויקרא יא, מא).

קעז **שְׁלֹא לֶאֱכֹל רֶמֶשׁ הָאֶרֶץ, שְׁנֹאֲמַר:** "וְלֹא תִטְמֵאוּ אֵת
 נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הַרְמֵשׁ עַל הָאֶרֶץ" (ויקרא יא, מד).

קסו **כְּהֵן הַדְּיוּט** – פשוט, שאינו כהן גדול. **לְשָׂאֵר מֵתִים** – שאינם מששת הקרובים.

קסח **עִם מֵת** – באוהל אחד. **בִּל יִטְמֵא** – המצוה הקודמת. נמצא שכהן גדול שעבר על איסור זה עובר על שני לאווין.

קסט **שְׁלֹא יִקַּח... חֶלֶק בְּאֶרֶץ** – אינו מקבל נחלה מוגדרת בארץ ישראל כשאר השבטים, אלא חי בערים מיוחדות לו בנחלות שאר השבטים.

קע **בְּזָה** – שלל המלחמה.

קעא **קְרָחָה** – הסרת השערות כאות אבל על מות אדם כמנהג הגויים. **בֵּין עֵינֵיכֶם** – בראש (עבודה זרה יב, טו).

קעג **שִׁשְׁקָן** – מאוסים.

קעה **שֶׁרֶץ הָעוֹף** – חרקים מעופפים, כגון זבוב ויתוש ודבורה וצרעה וכיוצא בהן" (מאכלות אסורות ב,ה).

קעו **שֶׁרֶץ הָאֶרֶץ** – חרקים זוחלים ויונקים קטנים, כגון חולד וצב ונחשים ועקרבים וחיפושית ונדל וכיוצא בהן" (שם, ו).

קעז **רֶמֶשׁ הָאֶרֶץ** – אלו המינין הנבראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון רימה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן, הן הנקראין רומש על הארץ" (שם, ג. ועיין בבאורנו שם).

קעח תולעת הפרות – שנוצרה בתוך הפרי. כשתצא לאויר – אך אם עוד לא יצאה לארץ, מותר לאכול אותה יחד עם הפרי (ראה שם, יד-טו).

קעט שרץ המים – אלו הבריות הקטנות, כמו התולעים והעלוקה שבמים, והבריות הגדולות ביותר, שהן חיות הים. כללו שלדבר: כל שאינו בצורת הדגים, לא דג טמא ולא דג טהור, כגון כלב המים והדלפון [הדולפין] והצפרדע וכיוצא בהן (שם, יב).

קפ מתה – נבלה. בהמה או חיה או עוף שמתו מוות טבעי או נשחטו שלא כהלכה (שם ד, א).

קפא טרפה – בעל חיים שנטרף על ידי בעל חיים אחר או שנפגעו אברים מסוימים שלו והוא עתיד למות (שחיטה יט) או בשר שנתלש מן החי (מאכלות אסורות ד, י) או בשר שיצא חוץ למחיצתו, כגון בשר חטאת שיצא חוץ לעזרת המקדש (שם ה, ט; מעשה הקרבנות יא, ו). בשר בעל חיים טרפה, כמו הנבלה, אסור גם באכילה, אך שחיטתו מוציאה אותו מגדר נבלה המטמאת.

קפב אבר מן החי – חתיכת אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות מבעל חיים שעודנו חי.

קפג גיד הנשה – קצה מערכת העצבים היוצא מעמוד השדרה באזור העצה (החוליה התחתונה בעמוד השדרה) ויורד לאורך הרגל.

קפה חלב – חלקי שומן בבהמה האסורים באכילה (מאכלות אסורות ז, ה).

קפז פֶּעַם שְׁנִיָּה – הפעם השנייה שהוא נזכר בתורה. וְאֶחָד לְאִסוּר אֲכִילָה – וכולל בתוכו איסור כל שימוש (סה"מ לאוין קפו; וראה מאכלות אסורות ח, טו; ט, א וביאורנו שם).

קפח שור הנסקל – שור שנגמר דינו להיסקל, כיוון שהרג אדם או רבע אדם או נרבע על ידי אדם (איסורי ביאה א, טז; נזקי ממון י, א; יא-יב).

שֵׁלָא לְאָכַל תּוֹלַעַת הַפְּרוֹת כְּשֶׁתִּצָּא לְאוֹר, שְׁנֹאֲמַר: "לְכַל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ, לֹא תֹאכְלוּם" (ויקרא יא, מב).

שֵׁלָא לְאָכַל שְׂרָץ הַמַּיִם, שְׁנֹאֲמַר: "אַל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ" (ויקרא יא, מג).

שֵׁלָא לְאָכַל מֵתָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תֹאכְלוּ כָל נְבֵלָה" (דברים יב, כא).

שֵׁלָא לְאָכַל טְרֵפָה, שְׁנֹאֲמַר: "וּבֶשֶׂר בְּשַׂדָּה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ" (שמות כב, ל).

שֵׁלָא לְאָכַל אֶבֶר מִן הַחַי, שְׁנֹאֲמַר: "[וְ]לֹא תֹאכְלֵהֶנּוּ עִם הַבֶּשֶׂר" (דברים יב, כג).

שֵׁלָא לְאָכַל גִּיד הַנְּשָׂה, שְׁנֹאֲמַר: "עַל פֶּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנְּשָׂה" (בראשית לב, לג).

שֵׁלָא לְאָכַל דָּם, שְׁנֹאֲמַר: "וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא יג, ז; יז, כ).

שֵׁלָא לְאָכַל חֵלֶב, שְׁנֹאֲמַר: "כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעִז לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא ז, כג).

שֵׁלָא לְבַשֵּׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תְבַשֵּׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אֱמוֹ" (שמות כג, יט).

שֵׁלָא לְאָכַל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תְבַשֵּׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אֱמוֹ" (שמות לד, כו) פֶּעַם שְׁנִיָּה; כִּפּוּ לְמִדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שְׁאֶחָד לְאִסוּר בְּשׁוֹל וְאֶחָד לְאִסוּר אֲכִילָה.

שֵׁלָא לְאָכַל בֶּשֶׂר שׁוֹר הַנִּסְקָל, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יֵאָכַל אֶת בֶּשֶׂרוֹ" (שמות כא, כח).

שֵׁלָא לְאָכַל פֶּת תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קִדְּם הַפֶּסַח, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֶחֶם... לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא כג, יד).

שֵׁלָא לְאָכַל קְלֵי מִן הַחֲדָשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "וְקְלֵי [...] לֹא תֹאכְלוּ" (שם).

להיסקל, כיוון שהרג אדם או רבע אדם או נרבע על ידי אדם (איסורי ביאה א, טז; נזקי ממון י, א; יא-יב).
קפט קִדְּם הַפֶּסַח – לפני הקרבת העומר ביום ט"ז בניסן.

קצ קְלֵי – תבואה קלוייה באש. הַחֲדָשׁ – תבואת השנה החדשה.

- קצא** שְׁלֹא לֶאֱכֹל פְּרִמָּל מִתְבוּאָה חֲדָשָׁה, שְׁנֵאמַר: "וְכִרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ" (שם).
- קצב** שְׁלֹא לֶאֱכֹל עֲרֵלָה, שְׁנֵאמַר: "שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֹאכְלוּ" (ויקרא יט, כג).
- קצג** שְׁלֹא לֶאֱכֹל כֶּלְאֵי הַפָּרֶם, שְׁנֵאמַר: "פֶּן תִּקְדֹּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֵּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוּאֹת הַפָּרֶם" (דברים כב, ט) – זֶה הוּא אֲסוּר אֲכִילָה.
- קצד** שְׁלֹא לְשִׁתּוֹת יַיִן נֶסֶךְ, שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר חִלֵּב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ, יִשְׁתּוּ יַיִן נֶסֶיכֶם" (דברים לב, ח).
- קצה** שְׁלֹא לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת דֶּרֶךְ זוּלָל וְסוּבָא, שְׁנֵאמַר: "בְּיַגְנוּ זֶה... זוּלָל וְסוּבָא" (דברים כא, כ).
- קצו** שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּיוֹם הַצּוּם, שְׁנֵאמַר: "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תִעְנֶה..." (ויקרא כג, כט).
- קצז** שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֶמֶץ בַּפֶּסַח, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יֹאכְלוּ חֶמֶץ" (שמות יג, א).
- קצח** שְׁלֹא לֶאֱכֹל תַּעֲרֹכֶת חֶמֶץ, שְׁנֵאמַר: "כָּל מִחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ" (שמות יב, כ).
- קצט** שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֶמֶץ אַחַר חֻצוֹת יוֹם אֲרֻבַּעַה עָשָׂר, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֹאכְלוּ עֲלֵיו חֶמֶץ" (דברים טז, א).
- ר** שְׁלֹא יִרְאֶה חֶמֶץ, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִרְאֶה לְךָ חֶמֶץ" (שמות יג, א).
- רא** שְׁלֹא יִמְצֵא חֶמֶץ, שְׁנֵאמַר: "שְׂאֹר לֹא יִמְצֵא בְּכֹתֵיכֶם" (שמות יב, ט).
- רב** שְׁלֹא יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן וְלֹא דָבָר שֶׁנִּתְעַרְבַּ בּוֹ יַיִן וְטַעְמוֹ כְּטַעַם יַיִן, שְׁנֵאמַר: "וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים" (במדבר ו, ג).
- וְאִפְלוּ הַחֶמֶץ הַזֶּה אוֹ דָבָר שֶׁנִּתְעַרְבַּ בּוֹ הַיַּיִן – הֵרִי זֶה אֲסוּר עָלָיו, שְׁנֵאמַר: "חֶמֶץ יַיִן וְחֶמֶץ שֶׁכָּר לֹא יִשְׁתֶּה" (שם).
- רג** שְׁלֹא יֹאכְל – הַנְּזִיר. וְכֵן בַּמִּצְוֹת שֶׁלֹּהֲלֵן עַד מִצְוֵה רַט. לְחִים – טְרִיִּים.
- רד** שְׁלֹא יֹאכְל עֲנָבִים יְבֻשִׁים, שְׁנֵאמַר: "וַיְבֹשִׂים לֹא יֹאכְלוּ" (שם).
- קצא** קִצָּא פְּרִמָּל – שִׁיבוּלִים רְכוּת.
- קצב** קִצָּב עֲרֵלָה – פִּירוֹת הַעֵץ בְּשִׁלוֹשׁ הַשָּׁנִים הַרְאִשׁוֹנוֹת לְנִטְיַעְתּוֹ.
- קצג** קִצָּג כֶּלְאֵי הַפָּרֶם – תְּבוּאָה אוֹ יֶרֶק הַצּוּמְחִים יַחַד עִם גַּפְנִים. שְׁנֵאמַר: "לֹא תִזְרַע פְּרִמָּךְ כֶּלְאִים, פֶּן תִּקְדֹּשׁ [תּוֹבֵדֶל וְתִיאֲסֹר] הַמְּלֵאָה [הַתְּבוּאָה שֶׁגִּרְגְּרִיהַ הַחֹלְכִים וּמִתְמַלְאִים (פּה"מ כ"לא"ם ז, ו), וְהוּא] הַזֵּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוּאֹת הַפָּרֶם."
- קצד** קִצָּד יַיִן נֶסֶךְ – יַיִן שֶׁנִּמְזַג לְכַבּוּד עַבְדֵּה זָרָה (מַאֲכֹלוֹת אֲסוּרוֹת יב, א).
- קצה** קִצָּה זוּלָל – "הַאוֹכֵל בְּשֶׁר בְּרַעֲבַתְנוֹת" (מְמוּרִים ז, א). סוּבָא – "הַשּׁוֹתֶה יַיִן בְּרַעֲבַתְנוֹת" (שם).
- קצו** קִצָּו יוֹם הַצּוּם – יוֹם הַכִּיפּוּרִים.

- רה** שְׁלֹא יֵאָכֵל חֲרֻצָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִחֲרֻצָּנִים... לֹא יֵאָכֵל" (במדבר ו,ד).
- רו** שְׁלֹא יֵאָכֵל זָגִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַד זָג לֹא יֵאָכֵל" (שם).
- רז** שְׁלֹא יִטְמֵא הַנְּזִיר לְמֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא־כִּי וּלְאִמּוֹ... לֹא יִטְמֵא לָהֶם בְּמֵתָם" (במדבר ו,ו).
- רח** שְׁלֹא יִכְנֹס בְּאֵהָל הַמֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא" (במדבר ו,ז).
- רט** שְׁלֹא יִגְלַח הַנְּזִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעֲרֹ לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ" (במדבר ו,ה).
- רי** שְׁלֹא לִקְצֹר כָּל הַשְּׂדֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִכְלֶה פְּאֵת שְׂדֶךְ בְּקִצְרֶךָ" (ויקרא כג,כב).
- ריא** שְׁלֹא לִלְקַט הַשִּׁבְלִים הַנוֹפְלוֹת בְּשַׁעַת קְצִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלִלְקַט קְצִירֶךָ לֹא תִלְקַט" (ויקרא יט,ט; כג,כב).
- ריב** שְׁלֹא לִבְצֹר עוֹלָלוֹת הַפְּרֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִרְמֶךָ לֹא תִעוֹלֵל" (ויקרא יט,י).
- ריג** שְׁלֹא לִלְקַט פְּרֹט הַפְּרֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפְרֹט פְּרֹמְךָ לֹא תִלְקַט" (שם).
- ריד** שְׁלֹא לִקַּח עֵמֶר הַשְּׂכָחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ" (דברים כד,יט). וְכֵן לְכָל הָאֵילָנוֹת יֵשׁ שְׂכָחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִפְאֹר אֶתְרִיד" (דברים כד,כ).
- רטו** שְׁלֹא לְזָרַע כְּלָאֵי זָרְעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאֵים" (ויקרא יט,יט).
- ריו** שְׁלֹא לְזָרַע תְּבוּאָה אוֹ יָרֵק בְּכֶרֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאֵים" (דברים כב,ט).
- ריז** שְׁלֹא לְהַרְבִּיעַ בְּהֵמָה מִין עִם שְׂאִינוֹ מִינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּהֶמְתָּךְ לֹא תַרְבִּיעַ כְּלָאֵים" (ויקרא יט,יט).
- ריח** שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּשָׁנֵי מִינֵי בְּהֵמָה כְּאֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחְרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו" (דברים כב,י).
- ריט** שְׁלֹא לַחֲסֹם בְּהֵמָה בְּשַׁעַת מְלָאכָה בְּדָבָר שְׂאוּכָלֹת מִמֶּנּוּ וְנִהְיִיתָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ" (דברים כה,ד).
- ריב** רִיב עוֹלָלוֹת – אשכולות ענבים דלי גרגרים.
- ריג** רִיג פְּרֹט – ענבים הנושרים בעת הבציר.
- ריד** רִיד עֵמֶר הַשְּׂכָחָה – אלומת תבואה שנשכחה בשדה. להגדרת כל אלה ראה מתנות עניים פרק ד. לֹא תִפְאֹר – אל תכרות מה ששכחת בקצוות הפאות, והן הענפים" (סה"מ כלל תשיעי).

- רכ** לַעֲבֹד – לטפל. שְׁבִיעִית – שנת השמיטה.
- רכא** שְׁלֹא לַעֲבֹד אֵילָן בְּשִׁבְעִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע" (ויקרא כה, ד).
- רכב** סְפִיחֵי שְׁבִיעִית – צמחים שגדלו מאליהם בשנת השמיטה (שמיטה ד, א).
- רכג** שְׁלֹא לֶאֱסֹף פְּרוֹת הָאֵילָן בְּשִׁבְעִית כְּדָרֶךְ שְׂקוֹצְרִין בְּשָׂאֵר הַשָּׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצֹר" (ויקרא כה, ה).
- רכד** שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּשָׁנַת יוֹבֵל בֵּין אֲדָמָה בֵּין אֵילָן, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "לֹא תִזְרְעוּ" (ויקרא כה, יא).
- רכה** כְּשָׂאֵר הַשָּׁנִים – כדרך שעושה בשנים שאינן שני שמיטה או יובל.
- רכו** שְׁלֹא לֶאֱסֹף פְּרוֹת יוֹבֵל כְּאִסְפַּת שָׂאֵר הַשָּׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת נִזְרֵיהֶּ" (ויקרא כה, יא).
- רכז** לְצַמִּיתוֹת – לחלוטין (פה"מ ערכים ט, ד).
- רכח** שְׁלֹא לְשַׁנּוֹת מִגְרֵשׁ הַלְוִיִּים וּשְׂדוֹתֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׂדֵה מִגְרֵשׁ עֲרֵיהֶם לֹא יִמְכַר" (ויקרא כה, לד) – מפי השמועה לְמָדוּ שֶׁזוֹ אֲזַהְרָה שְׁלֹא יִשְׁתַּנּוּ.
- רכט** שְׁלֹא לַעֲזֹב אֶת הַלְוִיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲשֹׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלְוִי" (דברים יב, ט), אֲלֹא נוֹתְנִין לָהֶם מִתְּנוּתֵיהֶם וּמְשֻׁמְחִים אוֹתָם בְּהֵן בְּכֹל רֶגֶל וְרֶגֶל.
- רל** שְׁלֹא יִתְבַּע הַלְוָאָה שְׁעֲבָרָה עָלֶיהָ שְׁבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְהוּ" (דברים טו, ב).
- רלא** שְׁלֹא יִמְנַע מִלְּהִלוֹת לְעַנִּי מִפְּנֵי הַשְּׂמֵטָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲשֹׁמֵר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דְבָר... " (דברים טו, ט). זֶה הַפְּלִל: כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "הֲשֹׁמֵר" אוּ "פֶּן" אוּ "אֵל" – אֵינוֹ אֲלֹא מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.
- רלב** לֵב תֶּאֱמָץ – תסגור.
- רלג** שְׁלֹא לְהִמְנַע מִלְּהַחֲיוֹת לְעַנִּי וּמִלְּתֵן לוֹ מֵה שְׁהוּא צְרִיף, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֵאֱמָץ אֶת לִבְכָדְךָ" (דברים טו, ז).
- רלד** נִמְצָא הַנּוֹתֵן צְדָקָה עוֹשֶׂה מְצוֹת עֲשֵׂה, וְהַמְעַלִּים

עֵינָיו מִן הַצְדָקָה – יִתֵּר עַל שְׁבִטֵל עֲשֵׂה, עֶבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה.

רלג שְׁלֹא לְשַׁלַּח עֶבֶד עִבְרִי רִיקִים כְּשֵׂיצָא חֶפְשִׁי, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקִים" (דברים טו, ג).

רלד שְׁלֹא יִתְבַּע הָעֲנִי בְּחֻבּוֹ כְּשֵׂיַדַע שֶׁהוּא עָנִי, וְלֹא יֵצֵר לוֹ, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה" (שמות כב, כד).

רלה שְׁלֹא לְהַלְוֹת בְּרַבִּית לְיִשְׂרָאֵל, שְׁנַאֲמַר: "אֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁוֹ וּבְמִרְבִּית" (ויקרא כה, לו).

רלו שְׁלֹא לְלוֹוֹת בְּרַבִּית, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִשְׁיַף לְאַחֶיךָ" (דברים כג, כ) – כִּף לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁזוֹ אֲזַהְרָה לְלוֹוֹה שְׁלֹא יִנְשָׁף לְמַלְוָה.

רלז שְׁלֹא לְהִשִּׁית יָד בֵּין לֹוֶה וּמַלְוֶה בְּרַבִּית, וְלֹא לְהִיּוֹת עֶרֶב וְלֹא עֵד, וְלֹא לְכַתֵּב שֵׁטֶר בִּינְיָהֶם, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִשְׁמֹנוּ עָלָיו נִשְׁוֹף" (שמות כב, כד).

רלח שְׁלֹא לְאַחֵר פְּעֻלַת שְׂכִיר, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׂכִיר... " (ויקרא יט, ג).

רלט שְׁלֹא יִמְשַׁכֵּן בְּעַל חֹב בְּזָרוּע, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִבֵּא אֶל בֵּיתוֹ לְעֵבֶט עֲבֹטוֹ" (דברים כד, ג).

רמ שְׁלֹא לְמַנֵּעַ הָעֵבֹט מִבְּעָלָיו הָעֲנִי בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִשְׁכַּב בְּעֲבֹטוֹ" (דברים כד, יב), כְּלוֹמַר: לֹא תִשְׁכַּב וְעֲבֹטוֹ עִמָּךְ, אֲלֵא תִשְׁיָבְנוּ לוֹ בְּלִילָה, הוֹאִיל וְהוּא צָרִיף לוֹ בְּלִילָה.

רמא שְׁלֹא לְמַשְׁפֵּן הָאֲלֻמְנָה, שְׁנַאֲמַר: "וְלֹא תִחַבֵּל בְּגַד אֲלֻמְנָה" (דברים כד, יז).

רמב שְׁלֹא לְחַבֵּל כְּלָיִם שְׁעוֹשִׂין בָּהֶם אֶכֶל נֶפֶשׁ, שְׁנַאֲמַר: "לֹא יִחַבֵּל רְחִים וְרִקְבִי" (דברים כד, ו).

רמג שְׁלֹא לְגַנֵּב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִגְנֹב" (שמות כ, יב; דברים ה, טז) – זֶה גֹנֵב נֶפֶשׁ.

רמד שְׁלֹא לְגַנֵּב מְמוֹן, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תִגְנֹבוּ" (ויקרא יט, יא) – זו גֹּנֵב מְמוֹן.

רמה שְׁלֹא לְגַזֵּל, שְׁנַאֲמַר: "וְלֹא תִגְזֹל" (ויקרא יט, ג).

רלה רבית – התוספת (הרווח) שנוטל המלווה מן הלווה על סכום ההלוואה בתמורה לנתינתה. נִשְׁוֹף – ריבית. "ולמה נקרא שמו 'נשך'? מפני שהוא כנושך, שמצער חברו ואוכל בשרו" (מלווה ולווה ד, א).

רלז להשית יד – להיות מעורב. עֶרֶב – האומר 'הלווה ואני אפרע חובר', שנתחייב מרצונו ולא מתוך מצוקה, ולכן אין דינו כדין הלווה.

רלח פעלת שכיר – משכורתו של עובד.

רלט ימשכן – ייקח משכון, עירבון להבטחת החזר הלוואה. עֲבֹטוֹ – משכונו (ת"א).

רמב לחבל כליים – לקחת משכון. רְחִים וְרִקְבִי – שתי אבנים עגולות שטוחות מונחות זו על גב זו, התחתונה נייחת והעליונה סובבת עליה באמצעות ציר במרכז של העליונה, וגררי התבואה נכנסים בין האבנים ונטחנים עקב הלחץ שביניהן. האבן העליונה נקראת 'רִקְבִי', מפני שהיא רוכבת על התחתונה, והתחתונה נקראת 'שְׁכָב' או 'רְחִים', כשמו של כל הכלי.

רמג לגנב נפש מישראל – לחטוף יהודי.

<p>רמו שְׁלֹא לְהַסִּיג גְבוּלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַסִּיג גְבוּל רֵעֶךָ" (דברים יט, יד).</p>	<p>רמו לְהַסִּיג גְבוּלוֹת – שלא ישנה את הגבול בינו לבין זולתו, כדי שלא יוכל לטעון שהקרקע היא שלו (סה"מ ל"ת רמח).</p>
<p>רמז שְׁלֹא לְעִשֵׂק, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רֵעֶךָ" (ויקרא יט, יג).</p>	<p>רמז לְעִשֵׂק – לגזול ממון שהגיע בהיתר מן הבעלים (גולה ואבדה א, ד).</p>
<p>רמח שְׁלֹא לְכַחַשׁ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִכְחָשׁוּ" (ויקרא יט, יא).</p>	<p>רמח לְכַחַשׁ בְּמִמּוֹן – לכפור בפיקדון.</p>
<p>רמט שְׁלֹא לְשָׁבַע עַל כְּפִירַת מְמוֹן חֲבֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִשְׁקְרוּ" (שם), כְּלוּמַר: לֹא תִשָּׁבַע עַל שֶׁקֶר בְּמִמּוֹן שֵׁשׁ לַחֲבֵרְךָ בִּיָּדְךָ.</p>	
<p>רנ שְׁלֹא יוֹנֵה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו" (ויקרא כה, יד).</p>	<p>רנ לֹא יוֹנֵה – לא ירמה. בְּמִקָּח וּמִמְכָּר – מסחר.</p>
<p>רנא שְׁלֹא יוֹנֵה בְּדָבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וְיִרְאַתָּ מֵאֱלֹהֶיךָ" (ויקרא כה, יז) – זוֹ אוֹנְאֵת דְּבָרִים.</p>	<p>רנא דְּבָרִים – דיבור. אוֹנְאֵת דְּבָרִים – שאסור לצער את הזולת כדיבור ולא לקנטר אותו ולא להעליב אותו, שלא</p>
<p>רנב שְׁלֹא לְהוֹנוֹת אֶת הַגֵּר בְּדָבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגֵר לֹא תוֹנֶה" (שמות כב, כ).</p>	<p>"יאמר לוֹ דברים המצערים ומחרידים אותו ולא יוכל לאושש עצמו" (סה"מ ל"ח רנא; פה"מ ב"מ ד, י).</p>
<p>רנג שְׁלֹא לְהוֹנוֹת אֶת הַגֵּר בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִלְחָצְנוּ" (שם).</p>	
<p>רנד שְׁלֹא לְהַחֲזִיר עֶבֶד שֶׁפָּרַח לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֲדוֹנָיו שֶׁבְּחוּצָה לְאֶרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו" (דברים כג, טז).</p>	
<p>רנה שְׁלֹא לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַמְךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ... בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ" (דברים כג, יז).</p>	
<p>רנו שְׁלֹא לְעַנּוֹת יְתוּם וְאֶלְמָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל אֶלְמָנָה וְיְתוּם לֹא תַעֲנוּן" (שמות כב, כא).</p>	
<p>רנז שְׁלֹא לְעַבֵּד בְּעֶבֶד עֲבָרִי עֲבוֹדַת עֶבֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבוֹדַת עֶבֶד" (ויקרא כה, לט).</p>	<p>רנז עֲבֹדַת עֶבֶד – "בדברים בזויים שהם מיוחדין לעשיית העבדים, כגון שיוליך אחריו כליו לבית המרחץ או יחלוץ לו מנעלו" (עבדים א, יז).</p>
<p>רנח שְׁלֹא לְמַכּוֹר אוֹתוֹ מִמִּכְרַת עֲבָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד" (ויקרא כה, מב).</p>	<p>רנח מִמִּכְרַת עֶבֶד – "בפרהסיא: על אבן המקח, ולא בסמטא, כדרך שהעבדים נמכרין... אלא בצנעה ודרך כבוד" (שם, ה).</p>
<p>רנט שְׁלֹא לְעַבֵּד בְּעֶבֶד עֲבָרִי בְּפָרֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ" (ויקרא כה, מג; כה, מז).</p>	<p>רנט בְּפָרֶךְ – "במה שאין צורך לנו בו" (סה"מ ל"ח רנט; שם א, ו).</p>

- רס** שְׁלֵא לְהַנִּיחַ הַגּוֹי לְעַבֵד בְּעַבְד עֲבָרֵי הַנִּמְכָר לוֹ בַּפְּרֶךְ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִרְדְּנוּ בַּפְּרֶךְ לְעֵינֶיךָ" (ויקרא כה,גג).
- רסא** שְׁלֵא לְמַכֵּר אִמָּה עֲבָרִיהָ לְאַחֵר, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִמְשַׁל לְמַכְרָהּ בַּבְּגָדוֹ בָּהּ" (שמות כא,ח).
- רסב** שְׁלֵא לְמַנְעַ מֵאִמָּה עֲבָרִיהָ הֵיעוּדָה שְׂאָר כְּסוּת וְעוֹנָה, שְׁנֹאֲמַר: "שְׂאָרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנֶתָהּ לֹא יִגְרַע" (שמות כא,י).
- רסג** שְׁלֵא לְמַכֵּר אֶשֶׁת יִפְתַּ תֹּאֵר, שְׁנֹאֲמַר: "וּמְכַר לֹא תִמְכְּרָנָהּ בַּכֶּסֶף" (דברים כא,יד).
- רסד** שְׁלֵא לְכַבֵּשׁ אֶשֶׁת יִפְתַּ תֹּאֵר שְׂפָחָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ" (שם).
- רסה** שְׁלֵא לְחַמֵּד, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַחְמַד אֶשֶׁת רַעֲךָ" (שמות כ"ג; דברים ה"ז).
- רסו** שְׁלֵא לְהִתְאוֹוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִתְאוֹהַ בֵּית רַעֲךָ" (דברים ה"ז).
- רסז** שְׁלֵא יֵאָכַל הַשְּׂכִיר שְׁלֵא בְשַׁעַת גְּמַר מְלֶאכֶה מִן הַמְּחַבֵּר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְחִרְמַשׁ לֹא תִגִּיף" (דברים כג,כ).
- רסח** שְׁלֵא יִקַּח הַשְּׂכִיר יִתֵּר עַל אֲכִילָתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֵשֶׁשׁ שְׂבַעֲךָ, וְאָל כְּלִיף לֹא תִתֵּן" (דברים כג,כח).
- רסט** שְׁלֵא יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבָדָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם" (דברים כג,ג).
- רע** שְׁלֵא לְהַנִּיחַ בְּהֵמָה רוֹבֶצֶת תַּחַת מִשְׁאָה בַּדְּרֶךְ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שְׁנֹאֲךָ..." (שמות כג,ה).
- רעא** שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת עוֹל בַּמִּדָּה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה" (ויקרא יט,לה) – מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁהַתּוֹב מְזַהֵר: לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט הַמִּדָּה.
- רעב** שְׁלֵא לְהִיֹּת אֶצְלָנוּ אִיפָּה וְאִיפָּה, אָבֵן וְאָבֵן, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתְךָ אִיפָּה וְאִיפָּה" (דברים כה,יד).
- רעג** שְׁלֵא לַעֲוֹל הַמִּשְׁפָּט, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט" (ויקרא יט,טו).
- רסא** רְסֵא לְאַחֵר – לֵאשׁ אַחֵר, אֲלֵא יִשִּׂיא אוֹתָהּ לְבִנוֹ.
- רסב** הֵיעוּדָה – הַמִּיּוּעֵדַת לְנִישׁוּאִין. שְׂאָר – מְזוֹנוֹת. כְּסוּת – בְּגָדִים. עוֹנָה – הַזְמַן הַמִּיּוּחָד לָהּ לִיחֻסֵי אִישׁוֹת.
- רסג** אֶשֶׁת יִפְתַּ תֹּאֵר – גּוֹיָה שֶׁנִּשְׁבַּתָּהּ בְּמַלְחָמָה, שֶׁרוּצָה לְגִייר אוֹתָהּ וּלְשַׂאת אוֹתָהּ לְאִישָׁה (מַלְכִים פֶּרֶק ח).
- רסד** לְכַבֵּשׁ... שְׂפָחָה – לְהַכְרִיחַ אוֹתָהּ לְהִיּוֹת לוֹ שְׂפָחָה. לֹא תִתְעַמֵּר – אֵל תִּשְׁתַּמֵּשׁ.
- רסה** לְחַמֵּד – לְהַעֲסִיק אֶת הַמַּחֲשֶׁבָה כִּיֻּצַּד לְהַשִּׁיג אֶת הַחֶפֶץ, וְלְהַשְׁתַּדֵּל בְּתַחֲבוּלוֹת לְאַלֵּץ אֶת הַזּוּלַת לְמַכּוֹר אוֹתוֹ אִף בְּמַחִיר גְּבוּהָ עַל יַדֵּי לַחֵץ עֲלָיו אוֹ נִסְיוֹנוֹת כְּשֶׁנוּעֵ רַבִּים עַל יַדֵּי אַחֵרִים (סֵה"מ ל"ח רֶסֶה-רֶסוֹ; גּוֹלָה וְאֲבָדָה א,ט).
- רסו** לְהִתְאוֹוֹת – הַשְׁלַב הַמְקַדִּים לְחִימוּד, שְׁבוּ הָאָדָם מִפְּעִיל אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ כְּדִי לְחַבֵּב עַל עֲצָמוֹ אֶת נַכְסֵי הַזּוּלַת ("מִשְׁלֵיט מַחֲשַׁבְתּוֹ וְנִתְאוּוֹה" – סֵה"מ ל"ח רֶסוֹ; גּוֹלָה וְאֲבָדָה א,י).
- רסז** בְּשַׁעַת גְּמַר מְלֶאכֶה – בְּסִיּוּם עֲבוּדַת הַטִּיפּוֹל בְּפִרְיָ, כִּגּוֹן בְּקִטְיָ וּבְכַצִּיר. מִן הַמְּחַבֵּר – מִן הַיְבּוּל שְׁעַדִּין לֹא נִיתַק מִן הָאֲדָמָה. שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ – שֶׁהוּא עוֹבֵד בְּהֵם.

- רעד** שְׁלֹא לִקַּח שְׂחָד, שְׁנֹאֲמַר: "וְשֹׂחַד לֹא תִקַּח" (שמות כג, ח).
- רעה** רעה לְכַבֵּד גְּדוֹל בְּדִין – להצדיקו במשפט, כדי שלא ייפגע כבודו. לא תִהְדָּר – אל תכבד.
- רעו** שְׁלֹא יִרְא הַדִּין בְּדִין מֵאָדָם רַע, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי אִישׁ" (דברים א, יז).
- רעז** שְׁלֹא לְרַחֵם עַל עֲנִי בְּדִין, שְׁנֹאֲמַר: "וְדַל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ" (שמות כג, ג).
- רעח** שְׁלֹא לְהַטוֹת מִשְׁפַּט אָדָם חוּטָא, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט אֲבִינֶךָ" (שמות כג, ו) – לְמַדּוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה שְׂזָה אֲבִיוֹן בְּמִצְוֹת.
- רעט** רעט קְנָסוֹת – "זוה הכלל: כל המשלם מה שהזיק – הרי זה ממון [תשלום פיצוין]. וכל המשלם יתר או פחות... – קנס [תשלום עונש]" (נזקי ממון ב.ח. לדוגמאות ראה סנהדרין ה, ח).
- רפ** שְׁלֹא לְהַטוֹת מִשְׁפַּט גְּרִים וְיִתוּמִים, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם" (דברים כד, יז).
- רפא** שְׁלֹא לְשַׁמַּע מֵאֶחָד מִבְּעַלֵּי דִינֵיךָ וְאִין חֲבָרוֹ עִמוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשָּׂא שְׁמֵע שְׂוֹא" (שמות כג, א).
- רפב** שְׁלֹא לְנַטוֹת אַחֲרֵי רַבִּים בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת אִם הָיוּ הַמַּחֲבִיבִין יְתָר עַל הַמְּזַכִּינְךָ אֶחָד, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעַת" (שמות כג, ב).
- רפג** שְׁלֹא יִלְמַד חוּבָה מִי שְׁלֹמֵד זְכוֹת תְּחִלָּה בְּדִינֵי נְפֹשׁוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תַעֲנֶה עַל רַב לְנִטְתָּ" (שם).
- רפד** שְׁלֹא לְמַנּוֹת בְּדִינֵיךָ אָדָם שְׂאִינוֹ חָכֵם בְּדִינֵי תוֹרָה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חָכֵם בְּחֻמּוֹת אַחֲרוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִכְרִיזוּ פָנִים בְּמִשְׁפָּט" (דברים א, יז).
- רפה** שְׁלֹא לְהַעֲדִי בְּשִׁקְרָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עֵד שִׁקְרָה" (שמות כ, יב).
- רפו** שְׁלֹא יַעֲדִי בְּעַל עֲבָרָה, שְׁנֹאֲמַר: "אַל תִּשֶׂת יָדְךָ עִם רִשָּׁע לְהִית עִד חָמָס" (שמות כג, א).

- רפז** שְׁלֹא יַעֲיֵד קְרוֹב, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בְּנִים" (דברים כד, טז) – מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שְׁלֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת בְּעֵדוֹת בְּנִים, וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר קְרוֹבִים.
- רפח** שְׁלֹא לְכָרֵת הַדִּין עַל פִּי עַד אֶחָד, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ" (דברים יט, טו).
- רפט** שְׁלֹא לְהַרְגֵּן נָקִי, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִרְצַח" (שמות כ"ב; דברים ה, טז).
- רצ** שְׁלֹא לְחַתֹּךְ הַדִּין בְּאִמְדַּת הַדַּעַת, עַד שְׂפִירָאוּ שְׁנֵי עֲדִים גּוֹפּוֹ שְׁלִדְבָר, שְׁנֹאֲמַר: "וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְרֹג" (שמות כג, ז).
- רצא** שְׁלֹא יוֹרֵה הָעֵד בְּדִין שֶׁהָעֵיד בּוֹ בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "וְעַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנִפְשׁ" (במדבר לה, ל).
- רצב** שְׁלֹא לְהַרְגֵּן מִחַיֵּב הַרִיגָה קִדְּם שֶׁיַּעֲמֵד בְּדִין, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יָמוּת הַרְצַח עַד עֲמִדּוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה" (במדבר לה, יב).
- רצג** שְׁלֹא לְחוּס עַל הַרֹדֶף, אֶלֶּא הוֹרְגִין אוֹתוֹ קִדְּם שֶׁיִּגִּיעַ לַנֶּרְדֶּף וְיִהְיֶה גִּנּוּ אוֹ יִגְלֶה עֲרוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְקִצְתָּהּ אֶת כַּפָּה, לֹא תַחֹס עֵינֶיךָ" (דברים כה, יב).
- רצד** שְׁלֹא לְעַנֹּשׁ הָאֲנוּס, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר" (דברים כב, כו).
- רצה** שְׁלֹא לְקַח כֶּפֶר מִן הַרוֹצֵחַ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִקְחוּ כֶּפֶר לְנִפְשׁ רֹצֵחַ" (במדבר לה, לא).
- רצו** שְׁלֹא לְקַח כֶּפֶר בְּגִלוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִקְחוּ כֶּפֶר לְנוֹס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ" (במדבר לה, לב).
- רצז** שְׁלֹא לְעַמֵּד עַל הַדָּם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲמֵד עַל דָּם רֵעֶךָ" (ויקרא יט, טז).
- רצח** שְׁלֹא לְהַנִּיחַ מִכְשׁוֹל, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִשֵּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ" (דברים כב, ח).
- רצט** שְׁלֹא לְהַכְשִׁיל תָּם בְּדֶרֶךְ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" (ויקרא יט, יד).
- ש** שְׁלֹא לְהוֹסִיף בְּמִלְקוֹת הַמִּזְבֵּחַ מִלְּקוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִסִּיף, פֶּן יִסִּיף" (דברים כה, ג).
- רפח** לְכָרֵת הַדִּין – לַפְסוּק, לַהֲכַרִיעַ.
- רפט** נָקִי – זְכָאִי, חָף מִפְשַׁע.
- רצ** בְּאִמְדַּת הַדַּעַת – מִסְבְּרָה, שְׂמֵתוֹךְ הַנְּסִיבוֹת מִסְתַּבֵּר שֶׁהָאִישׁ חָטָא, אֲבָל לֹא רָאוּ אוֹתוֹ עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבֵרָה.
- רצא** שְׁלֹא יוֹרֵה – שֶׁאֵין עַד נַעֲשֶׂה דִיין. יַעֲנֶה – יִדְבֵּר, יִטְעֵן.
- רצב** הַרִיגָה קִדְּם שֶׁיַּעֲמֵד בְּדִין, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יָמוּת הַרְצַח עַד עֲמִדּוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה" (במדבר לה, יב).
- רצג** הַרֹדֶף – הַמְסַכֵּן אֶת הַזּוֹלָת סַכְנַת מוֹת אוֹ רוֹדֵף אַחַר אַחַת מִן הָעֵרִיּוֹת כְּדִי לְבַעוֹל אוֹתָהּ בְּנִיגוּד לְרִצּוֹנָה (רוצח א, ו-יא).
- רצד** הָאֲנוּס – שֶׁהַכְּרִיחוּהוּ לְעַבּוֹר עֲבֵרָה.
- רצה** כֶּפֶר – פְּדִיּוֹן נֶפֶשׁ, כֶּסֶף בַּמִּקּוּם עוֹנֵשׁ גּוֹפְנֵי (רוצח א, ד).
- רצו** לְעַמֵּד עַל הַדָּם – שֶׁלֹּא לְהַתְמַהֵּמָה בְּהַצֵּלַת נֶפֶשׁ אָדָם כְּשִׁישׁ אִפְשָׁרוֹת לְהַצִּילוֹ (ס"ה מ"ל"ת רצו).
- רצז** לְהַנִּיחַ מִכְשׁוֹל – הַמְּסוּכֵן לַחַיִּי אָדָם, וְזוֹהוּ "לִישִׂים דָּמִים".
- רצט** תָּם בְּדֶרֶךְ – תָּמִים בְּדַבָּר, כְּגוֹן לְהִשְׂיֵא לְאָדָם עֲצָה שְׂאִינָה גּוֹנָה. וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל – "כֹּל הַמְּכַשִּׁיל עוֹר בְּדַבָּר וְהִשְׂיֵאוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגַת (לְפִירוּשׁ זֶה כִּפְשֵׁת הַכְּתוּב רָאָה ס"ה מ"ל"ת רצט) אוֹ שְׂחִיזִק יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, שֶׁהוּא עִוּוֹר וְאִינוּ רוֹאֵה דֶרֶךְ הָאֲמַת מִפְּנֵי תַאוּוֹת לְבוֹ, הִרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׂנֹאֲמַר: "וּלְפָנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" (רוצח יב, ד).

- שא** **שלא לרגל**, שְׁנֵאמַר: "לא תלך רכיל בעמִיךָ" (ויקרא יט, טז).
- שב** **שלא לשנא בלב**, שְׁנֵאמַר: "לא תשנא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְךָ" (ויקרא יט, יז).
- שג** **שלא להלבין פני אדם מישראל**, שְׁנֵאמַר: "הוכח תוכיח אֶת עֲמִיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא" (שם).
- שד** **שלא לנקם**, שְׁנֵאמַר: "לא תקם" (ויקרא יט, יח).
- שה** **שלא לנטר**, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִטֹּר" (שם).
- שו** **שלא לקח אם על הבנים**, שְׁנֵאמַר: "לא תקח הָאֵם עַל הַבָּנִים" (דברים כב, ו).
- שז** **שלא לגלח שער הנתק**, שְׁנֵאמַר: "וְאֵת הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח" (ויקרא יג, ג).
- שח** **שלא לתלש סימני צרעת**, שְׁנֵאמַר: "הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעַת הַצְרַעַת" (דברים כד, ח).
- שט** **שלא לעבד ולזרע בנחל איתן**, שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע" (דברים כא, ד).
- שי** **שלא יתחייב חתן בדבר מצרכי רבים כל שנתו**, כְּגוֹן צָבָא וּשְׂמִירַת הַחֹמֶה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שְׁנֵאמַר: "לֹא יֵצֵא בְּצָבָא וְלֹא יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל דְּבָר" (דברים כד, ה).
- שיא** **שלא לחיות מכסף**, שְׁנֵאמַר: "מִכְשֵׁפָה לֹא תַחִיָּה" (שמות כז, יז).
- שיב** **שלא להמרות על פי בית דין**, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִסּוּר מִכָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגְדוּ לְךָ" (דברים יז, יא; ושם: מִן הַדְּבָר).
- שיג** **שלא להוסיף על מצוות התורה**, בֵּין תּוֹרָה שְׁבִכְתָּב בֵּין בְּפִרוּשָׁה שְׁקָבְלוּ עַל פִּיהָ, שְׁנֵאמַר: "אֵת כָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת, לֹא תִסַּף עָלָיו" (דברים יג, א).
- שיד** **שלא לגרע מכל מצוות התורה**, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ" (שם).
- שטו** **שלא לקלל הדין**, שְׁנֵאמַר: "אֲלֹהִים לֹא תִקְלַל" (שמות כב, כז).
- שא** **שלא לרגל** – שלא לדבר רכילות או לשון הרע על הזולת.
- שב** **שלא לשנא בלב** – אל תחזיק על חברך חטא, אם עשה דבר רע, אלא הוכח אותו. פירוש אחר: כשאתה מוכיח את הזולת, אל תבייש אותו (דעות ר, ח-ו).
- שג** **שלא לנקם** – שלא לגמול רע ליהודי על רעה שעשה.
- שה** **שלא לנטר** – שלא לשמור זיכרון רע בלב על יהודי שעשה לו רעה ושלא להזכיר את הדבר לאותו יהודי, גם אם אינו עושה מעשה.
- שו** **אם על הבנים** – נקבת העוף עם בניה.
- שז** **נְתָק** – נגעעי הראש והזקן, הוא שייפול השיער שבהן מעיקרו ויישאר מקום השיער פנוי" (טומאת צרעת ח, א).
- שח** **שט** **בנחל איתן** – "שוטף בחזקה" (רוצח ט, ב), שזרימתו חזקה, אף אם אין בו מים רבים ("פה"מ שוטה ט, ה), והוא המקום שעורפים בו עגלה כשנמצא אדם מת בשדה ולא נודע מי הרג אותו.
- שי** **ולא יעבד עליו לכל דבר** – "נפטור אותו במשך השנה מחובות הגורמים להעדרו מביתו... ודע שגם החתן עצמו מוזהר שלא לצאת מביתו, כלומר למסע, כל השנה" (סה"מ ל"ח שיא).
- שיא** **מכסף** – עושה מעשה כשפים של עבודה זרה (עבודה זרה יט, טו; סה"מ ל"ח לד; מ"ג ג, לו).
- שיב** **להמרות** – לעשות בניגוד להוראתם.
- שיד** **לגרע** – לחסר אחת ממצוות התורה.
- שטו** **אלהים** – כינוי לדיין (מ"ג א, ב).

<p>שיו רֹאשׁ יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – נשיא הסנהדרין.</p>	<p>שיו שְׂלֹא לְקַלֵּל הַנְּשִׂיא, וְהוּא הַמֶּלֶךְ אוֹ רֹאשׁ יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִשְׂיָא בְּעַמֶּךָ לֹא תֹאדָר" (שם).</p>
<p>שיח מוֹת יוֹמַת" (שמות כא, יז).</p>	<p>שיח שְׂלֹא לְקַלֵּל אֶחָד מִשְׂאָר יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִקְלַל חֵרֶשׁ" (ויקרא יט, ד).</p>
<p>שיט מוֹת יוֹמַת" (שמות כא, טו).</p>	<p>שיח שְׂלֹא לְקַלֵּל אָב וְאִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִקְלַל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמַת" (שמות כא, טו).</p>
<p>שכ לְתַחֲוּם מְדִינָה – לתחום עיר, שֶׁמֶן הַתּוֹרָה הוּא 12 מִיל, כ-12 קִילוֹמֶטֶר (שבת כז, א).</p>	<p>שכ שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה" (שמות כ, ט; דברים ה, ג).</p>
<p>שכב לְעֹנֶשׂ – להוציא אל הפועל פסקי דין, כגון מיתת בית דין. לֹא תִבְעֶרֶוּ אֵשׁ – כלומר, ביצוע עונש השרפה, ובכללו כל עונש שגוזר בית דין (שבת כד, ז).</p>	<p>שכא שְׂלֹא לְהִלָּךְ חוּץ לְתַחֲוּם מְדִינָה כְּהוֹלְכֵי דְרָכִים בַּשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ" (שמות טז, כט).</p>
<p>שכג בְּרֵאשׁוֹן שְׁלֶפֶסֶחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם" (שמות יב, טז).</p>	<p>שכב שְׂלֹא לַעֲנֹשׁ בַּשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבְעֶרֶוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם" (שמות לה, ג).</p>
<p>שכד שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשְּׂבִיעֵי שְׁלֶפֶסֶחַ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם" (שם).</p>	<p>שכג שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּרֵאשׁוֹן שְׁלֶפֶסֶחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם" (שמות יב, טז).</p>
<p>שכה שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּחַג הַשְּׂבִיעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "כָּל מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא כג, כא; במדבר כח, כו).</p>	<p>שכד שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשְּׂבִיעֵי שְׁלֶפֶסֶחַ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם" (שם).</p>
<p>שכו בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעֵי – א' בתשרי, יום ראש השנה.</p>	<p>שכה שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא כג, כא; במדבר כח, כו).</p>
<p>שכז חָג – חג הסוכות.</p>	<p>שכו שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא טז, כט; כג, כח).</p>
<p>שכח בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי שְׁלַחֲג – והוא נקרא 'שמיני עצרת'.</p>	<p>שכז שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא כג, לה; במדבר כט, יב).</p>
<p>שכט בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי שְׁלַחֲג – והוא נקרא 'שמיני עצרת'.</p>	<p>שכח שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּרֵאשׁוֹן שְׁלַחֲג, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא כג, לו; במדבר כט, לה).</p>

- של** לגלות עֲרוֹת – לבוא על.
 שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִמָּךְ הִיא, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ" (ויקרא יח, ז).
- שלא** לגלות עֲרוֹת אִשָּׁת אָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲרוֹת אִשָּׁת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, ח).
- שלב** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲרוֹת אַחוֹתָךְ... לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, ט).
- שלבג** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחוֹתוֹ מִן הָאָב וּמִן הָאִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲרוֹת בַּת אִשָּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אַחוֹתָךְ הִיא, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ" (ויקרא יח, יא).
- שלבד** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת בַּת הַבֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲרוֹת בַּת בְּנֶךְ... " (ויקרא יח, יב).
- שלה** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת בַּת הַבֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ בַת בְּתָרְךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן" (שם).
- שלו** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת הַבַּת. וְלֵמָּה לֹא נִתְפָּרֵשׁהּ בַּתּוֹרָה? מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר בַּת הַבַּת, שֶׁתֵּק מִן הַבַּת; וּמִפֵּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁאִסּוּר הַבַּת מְגוּפֵי תוֹרָה כְּשֶׁאֵר עֲרִיּוֹת.
- שלוז** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, יג).
- שלח** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבַת בְּנָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת בַּת בְּנֶהּ" (שם).
- שלט** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבַת בַּתָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת בַּת בַּתָּהּ לֹא תִקַּח" (שם).
- שמ** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחוֹת הָאָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲרוֹת אַחוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, יד).
- שמא** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחוֹת הָאִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲרוֹת אַחוֹת אִמָּךְ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, יג).
- שמב** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁת אַחִי הָאָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶל אִשָּׁתוֹ לֹא תִקַּרְב, דִּדְתָךְ הִיא" (ויקרא יח, יד).
- שמג** שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁת הַבֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲרוֹת כְּלָתְךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, טו).

שמד שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁת אָח, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת אִשָּׁת אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, טז).

שמה שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אַחוֹת אִשָּׁה, שְׁנֹאֲמַר: "וְאִשָּׁה אֶל אַחֶתָּה לֹא תִקַּח" (ויקרא יח, יח).

שמו שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת נְדֵה, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַת טַמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב" (ויקרא יח, יט).

שמז שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁת אִישׁ, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֶל אִשָּׁת עַמִּיתְךָ לֹא תִתֵּן שְׁכִבְתְּךָ לְזָרַע" (ויקרא יח, כ).

שמח שְׁלֹא לְשֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכִבְתְּךָ לְטַמְאָהּ בָּהּ" (ויקרא יח, כג).

שמט שְׁלֹא תִבְיֵא אִשָּׁה בְּהֵמָה עֲלֶיהָ, שְׁנֹאֲמַר: "וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לְפָנַי בְּהֵמָה לְרִבְעָה" (ויקרא יח, כג).

שנ שְׁלֹא לְשֹׁכֵב עִם זָכוֹר, שְׁנֹאֲמַר: "וְנָאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב" (ויקרא יח, כב). **שנ זכור – זכר.**

שנא שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת הָאָב עִצְמוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת אָבִיךָ [...] לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, יז).

שנב שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אָחִי הָאָב עִצְמוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת אָחִי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, יד).

שנג רְמִיזָה וּקְפִיצָה – "לקרוץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו" (איסורי ביאה כא, ב).

שנג שְׁלֹא לִקְרַב לְעֲרִיּוֹת בְּדַבְרֵי־הַמְּבִיאִין לְיַדֵּי גְלוּי עֲרוֹה, כְּגוֹן חֲבוּק וְנִשּׁוּק וְרִמְזָה וּקְפִיצָה, שְׁנֹאֲמַר: "אֶל כָּל שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלוֹת עֲרוֹה" (ויקרא יח, י).
– מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁזֶה אֲזִהְרָה לְקַרִּיבָה הַמְּבִיאָה לְיַדֵּי גְלוּי עֲרוֹה.

שנד מְזַזֵּר – אדם שנולד מאיסורי עריות, חוץ מן הנולד מן הנידה (שם טו, א).

שנד שְׁלֹא יִשָּׂא מְזַזֵּר בַּת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִבֵּא מְזַזֵּר בְּקַהֲלֵי יִי" (דברים כג, ג).

שנה שְׁלֹא תִהְיֶה קְדֻשָּׁה, וְהִיא הַנִּבְעֵלֶת בְּלֹא כְּתוּבָה וְקִדּוּשִׁין, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִהְיֶה קְדֻשָּׁה" (דברים כג, יח).

שנו שְׁלֹא יִחְזִיר הַמְּגֻרָשׁ גְרוּשְׁתּוֹ אַחַר שֶׁנִּשְׂאָת לְאַחַר, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִוָּכַל בְּעֵלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁלְחָה לְשׁוּב לְקַחְתָּהּ" (דברים כד, ד).

- שנז** הִיבְמָה – אשת אח שמת. לְאָחֵר – למי שאינו אחי בעלה, אלא אם כן חלצה את נעל היבם מעל רגלו (עשה ריח).
- שנח** הָאוֹנֵס – ראה לעיל מצנות עשה ריח.
- שנט** מוֹצִיא שֵׁם רַע – ראה לעיל ביאור מצנות עשה ריט.
- שס** סָרִיס – מי שיש בו פגם גופני המונע ממנו להוליד (אישות ב, יא-טו; איסורי ביאה טז, א).
- שסא** לְסָרֵס זָכָר מִכָּל הַמִּינִין, לֹא אָדָם וְלֹא בְהֵמָה חִיָּה וְעוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא כב, כד).
- שסב** לְמַנּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל – כל מינוי ציבורי (ראה מלכים א, ד וביאורנו שם).
- שסג** יִרְבֵּה הַמְּלֶךְ סוֹסִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים" (דברים יז, טז).
- שסד** יִרְבֵּה הַמְּלֶךְ נָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים" (דברים יז, יז).
- שסה** יִרְבֶּה לוֹ כֶּסֶף וְזָהָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד" (שם).

אלו הם שש מאות ושלוש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה בסיני, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן. וכל אותן הכללות והפרטות והדקדוקין והבאורין של כל מצוה ומצוה – היא תורה שבעל פה שקבלו בית דין מפי בית דין.